

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1954

ANDRA KAMMAREN

Nr 28

5—10 november.

Debatter m. m.

Tisdagen den 9 november.

	Sid.
Interpellation av herr Berggren ang. ett utvidgat användande av entreprenadssystemet vid vägbyggande	4

Onsdagen den 10 november.

Svar på frågor av:

fröken Ager ang. organisationen av lärarinneutbildning på det husliga området	6
herr Staxäng ang. de geologiska undersökningarna av grundförhållandena i Götaälvdalen och därav påkallade åtgärder	7
Svar på interpellation av herr Andersson i Dunker ang. verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.	10
Bildande av ett statligt aktiebolag med uppgift att i Norrland starta vissa förädlingsindustrier	24
Ledarhundar för blindas	29
Ändrade bestämmelser om restitution av regleringsavgift och regleringsbidrag under fettvaruregleringen	30
Ändringar i förmögenhetsbeskattningen m. m.	34
Ändrad lydelse av 7 och 12 § lagen om semester	40
Ändring i 12 § lagen om semester	44
Ändring av lagen om semester	50
Stöd för fiskerinäringen inom Västerbottens, Västernorrlands, Gävleborgs och Uppsala län	51
Interpellationer av:	
herr Braconier ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund	52
fru Ewerlöf ang. de problem, som den allmänna sjukförsäkringens genomförande kan komma att medföra för vissa frisängsdonationer	53

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 10 november.

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 158, om reglemente ang. förvaltningen av riks försäkringsanstaltens yrkesskadeförsäkringsfond	24
— nr 159, om bildande av ett statligt aktiebolag med uppgift att i Norrland starta vissa förädlingsindustrier	24
— nr 160, ang. ledarhundar för blinda	29
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 60, ang. ändrade bestämmelser om restitution av regleringsavgift och regleringsbidrag under fettvaruregleringen	30
— nr 61, om ändringar i förmögenhetsbeskattningen m. m.	34
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 43, ang. ändrad lydelse av 7 och 12 §§ lagen om semester	40
— nr 44, ang. ändring i 12 § lagen om semester	44
— nr 45, ang. ändring i lagen om semester	50
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 39, om åtgärder till stöd för fiskerinäringen inom Västerbottens, Västernorrlands, Gävleborgs och Uppsala län	51

Fredagen den 5 november.

Kl. 14.00.

§ 1.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll angående den i § 32 riksdagsordningen föreskrivna fullmaktsgranskningen:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 4 november 1954.

Till justitiedepartementet hade den 2 november 1954 från överståthållarämbetet inkommit fullmakt för förste ombudsmannen Ernst Ahlberg, Stockholm, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens andra kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:
Oskar Adelsohn.

Vid detta protokoll var fogad den däri avsedda fullmakten för förste ombudsmannen Ernst Ahlberg att inträda såsom ledamot av kammaren för tiden till den 1 januari 1957 efter herr Kyling, som av sagt sig.

Herr talmannen meddelade, att herr Ahlberg intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 158—160.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Spångberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående skydd för rådjuren mot jagande hundar under fridlyst tid.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *von Friesen* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående de av förre finske censurchefen Kustaa Vilkuna lämnade uppgifterna att material tillhörande den svenska utrikesförvaltningen kommit i orätta händer.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Kilsmo* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående utvidgade svenska insatser till hjälp åt underutvecklade länder.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Cassel* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående redogörelse

Interpellation ang. ett utvidgat användande av entreprenadsystemet vid vägbyggande.

för de åtgärder, som anses påkallade för bostadsproduktionens uppehållande.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 60, i anledning av väckt motion angående ändrade bestämmelser om restitution av regleringsavgift och regleringsbidrag under fettvaruregleringen; och

nr 61, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar beträffande för-mögenhetsbeskattningen m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 och 12 §§ lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, jämte i ämnet väckt motion,

nr 44, i anledning av väckta motioner om viss ändring i 12 § lagen om semester; och

nr 45, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om semester; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 39, med anledning av väckta motioner om åtgärder till stöd för fiskerinäringen inom Västerbottens, Västernorrlands, Gävleborgs och Uppsala län.

§ 8.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens andra kammare.

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 15 nov.—1 dec. 1954 på grund av utlandsresa.

Stockholm den 4 nov. 1954.

Harald Almgren.

Kammaren biföll denna ansökan.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 14.03.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 9 november.

Kl. 16.00.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 in-nevarande november.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter be-villningsutskottets betänkanden nr 60 och 61, andra lagutskottets utlåtanden nr 43—45 samt jordbruksutskottets ut-låtande nr 39.

§ 3.

Interpellation ang. ett utvidgat använ-dande av entreprenadsystemet vid väg-byggande.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr BERGGREN (fp), som anförde:
Herr talman! Under den tioårsperiod, som gått sedan vårt vägväsande förstat-

Interpellation ang. ett utvidgat användande av entreprenadsystemet vid vägbyggande.

ligades, har en trafikutveckling skett i en utsträckning som väl ingen då vågade sia om.

Den under årets riksdag behandlade propositionen och den i samband därmed beslutade ökningen av drivmedels- och fordonsskatterna ger belägg för de allt större kraven på våra vägars beskaffenhet.

Under de olika länens vägförvaltningar ligger i dag ca 70 000 väg-km med en underhållskostnad av 200—250 milj. kr. per år. Kan en standardförbättring där ske på 10 procent eller låt oss säga 5 procent borde det innebära ej föraktlig underhållsminskning.

I det preliminära förslaget för byggnationen under en kommande femårsperiod kommer väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sin säkerligen försiktiga beräkning till totalkostnader av ett par miljarder, och om man därtill lägger kostnader för gator och kommunala och enskilda vägar kommer man upp till en summa av 4,3 miljarder kronor.

I sitt yttrande i dessa sammanhang säger väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: »Den fortgående utvecklingen av vägtrafiken har ytterligare skärpt kravet på snabbare förbättringar i fråga om framkomlighet och framför allt trafiksäkerhet på de mest trafikerade vägarna och bland dessa icke minst infarterna till städer och samhällen. Även behovet av nya förbindelser — såväl sådana, som skola utföras som allmänna, som sådana som skola utföras som enskilda med statsbidrag — tränger sig alltmera på.» Så kommer man i yttrandet in på arbeidskraftsfrågan och säger: »Erfarenheten från verksamheten ger vid handen att vissa förhållanden såsom beräknad tillgång på kvalificerad personal och främst de begränsade möjligheterna att utnyttja arbetskraft ha verkat återhållande.»

Detta har medfört svårigheter att utnyttja anvisade anslag. Så fortsätter yttrandet längre fram: »Det är ett riksintresse av största vikt att väginveste-

ringarna givas sådan prioritet, att de kunna följa den utveckling som förutsatts vid statsmakternas ställningstagande till fordonsbeskattningen.»

Det är som synes flera synnerligen viktiga spörsmål väg- och vattenbyggnadsstyrelsen här är inne på, dels det trängande behovet av förbättrade och utökade förbindelser, dels bristande tillgång på personal och dels också det rättvisekrav, som kan ställas från dem som har att betala den i vissa fall nog så hårda fordonsbeskattningen.

Enligt uppgift har inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen under innevarande höst tillsatts ett särskilt utredningsorgan för den översiktliga planeringen av landets vägar. Ett sådant organ, som länge varit efterlyst, kommer säkerligen att intaga en central plats i det viktiga arbetet att uppgöra de planer, som är förutsättningen för vägbyggandets rationella bedrivande.

I en sådan planering vill det synas mig, att det inte endast bör upprättas en generalplan, där de olika orternas vägbehov klassificeras och turföljd spaltas upp, även om detta är angeläget nog för de olika länsförvaltningarnas planläggning, utan att även undersökningar systematiskt utföres rörande vilken form för vägbyggandet som ställer sig ekonomiskt fördelaktigast. Den senare uppgiften är utan tvivel den viktigaste.

Som jag tidigare nämnt kan en procentuellt liten skillnad betyda stora kapital.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen talar om »ett alltmer ökat ianspråktagande av maskinella resurser». Ett rätt maskinval och maskinernas effektiva utnyttjande är avgörande för det ekonomiska utfallet av arbetet. Exempel har omnämnts i pressen, av vilka det synes framgå, att det i de fall vägbyggandet sker i vägförvaltningarnas egen regi förefallit svårare att just effektivisera och därmed också ekonomisera vissa vägbyggnadsprojekt. Skillnader

Svar på fråga ang. organisationen av lärarinneutbildning på det husliga området.

har omnämnts där prestationsvolymen per arbetare i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi legat avsevärt under entreprenadförfarandet. Gjorda erfarenheter synes därför enligt min mening tala för ett vidgat användande av entreprenadförfarandet.

Med hänvisning till vad jag här framhållit anhåller jag att till statsrådet Hjalmar Nilson få ställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet medverka till att det utredningsorgan, som numera arbetar inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för en rationell planering av vägbyggandet, även noggrant undersöker de ekonomiska fördelarna av ett utvidgat användande av entreprenadsystemet vid vägbyggandet?

2. Om så vid undersökningen visar sig vara fallet, vill herr statsrådet då medverka till att de olika vägförvaltningarna i görligaste mån tillämpar entreprenörförfarandet?

Denna anhållan bordlades.

§ 4.

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr 222, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 42 § 1 mom. lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 5.

Anmälades, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält, att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställningar

1) angående tillämpning vid riksdagens verk av statens grundlöneförordning m. m.; och

2) angående bestämmelserna om förhandlingsrätt för tjänstemän vid riksdagens verk.

Dessa anmälningar bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.08.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 10 november.

Kl. 14.00.

§ 1.

Svar på fråga ang. organisationen av lärarinneutbildning på det husliga området.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som yttrade:

Herr talman! Fröken Ager har frågat statsrådet Ulla Lindström, om statsrådet har försäkrat sig om att 1953 års lärarinneutbildningskommitté har för avsikt att ta upp till behandling även frågan om den högre utbildningen, syf-

tande bl. a. till inrättande av professur i näringslära. Då kommittén lyder under ecklesiastikdepartementet torde jag få besvara frågan.

Sedan 1953 års riksdag under höstsessionen anhållit hos Kungl. Maj:t om utredning rörande inrättande av en professur i näringslära och därmed sammanhängande spörsmål, har Kungl. Maj:t genom beslut den 5 februari 1954 uppdragit åt 1953 års lärarinneutbildningskommitté att verkställa den ifrågavarande utredningen. I anledning av motioner vid 1954 års riksdag om utredning rörande högre utbildning inom det husliga området framhöll statsut-

Svar på fråga ang. de geologiska undersökningarna av grundförhållandena i Götaälvdalen och därav påkallade åtgärder.

skottet (utlåtande nr 8, punkt 187) dels att utskottet icke ansåge ett allmänt behov av högre utbildning på förevarande område föreligga, dels ock att det icke syntes böra föreligga hinder för lärarinneutbildningskommittén att vid fullgörande av sitt utredningsuppdrag också pröva, huruvida i andra ämnen inom det husliga området än näringslära en högre utbildning kunde vara erforderlig för sådana lärare vid lärarutbildningsanstalterna, som omhänderhade den teoretiska seminarieutbildningen. Utskottet pekade tillika på några av de spörsmål, som därvid kunde aktualiseras. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 maj 1954 (nr 8) gav riksdagen till känna vad utskottet anfört. Kungl. Maj:t har genom beslut den 4 juni 1954 fäst kommitténs uppmärksamhet på vad statsutskottet uttalat under angivna punkt i utlåtandet nr 8.

Jag konstaterar sålunda, att kommittén erhållit direkt uppdrag av Kungl. Maj:t beträffande viss del av den av fröken Ager avsedda frågan och att kommittén tillika blivit uppmärksamgjord på att hinder ej föreligger för att jämväl andra delar av utredningsfrågan upptas till behandling. Enligt vad jag under hand inhämtat kommer kommittén också att behandla de avsedda frågorna, sedan kommittén först löst de brådskande problemen rörande grundutbildningen.

Härpå anförde

Fröken **AGER** (fp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för det svar jag fått på min enkla fråga. Anledningen till att jag framställde frågan var 1953 års beslut i denna sak. Statsutskottet framhöll då i sitt utlåtande nr 8: »Skulle det emellertid icke visa sig lämpligt att samordna ifrågavarande utredningsuppdrag på sålunda antytt sätt förut-

sätter utskottet att här ovan av utskottet berörda frågor bli föremål för utredning i annan ordning.»

Det är detta som vällat oro på olika håll i landet, att det kunde tänkas att lärarinneutbildningskommittén skulle hänskjuta frågan till någon annan instans. Av det svar jag nu fått förstår jag emellertid att kommittén skall ta upp denna fråga och även behandla den, varför vi kan hoppas på en tillfredsställande lösning av frågan.

Det är av vitalt intresse att vi får en professur i näringslära. Trycket kommer ju inte bara från pedagogerna utan också från många andra håll, inte minst från livsmedelsindustrien. Som det för närvarande är måste man resa till antingen Amerika eller Danmark för att kunna få någon utbildning på detta område. Man frågar mig alltid, då jag är ute i landet och håller föredrag: Varför kan vi inte få en professur i näringslära här i Sverige, när man i Finland redan kunnat inrätta en professur i närings- och även ekonomilära? Finland är ju ändå ett land som drabbats av både krig och stora ekonomiska svårigheter. Därför tycker man att denna fråga skulle ha kunnat lösas tidigare här i Sverige. Men med hänsyn till att en utredning är under intensivt arbete och med hänsyn till det positiva svar jag fått, som gör att jag tror det verkar lugnande på berörda parter, ber jag att än en gång få tacka statsrådet och uttala den förhoppningen, att frågan inom en ganska snar framtid blir löst.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2.

Svar på fråga ang. de geologiska undersökningarna av grundförhållandena i Götaälvdalen och därav påkallade åtgärder.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**,

Svar på fråga ang. de geologiska undersökningarna av grundförhållandena i Götaälvdalen och därav påkallade åtgärder.

erhöll på begäran ordet för att besvara herr Staxängs fråga angående de geologiska undersökningarna av grundförhållandena i Götaälvdalen och därav påkallade åtgärder.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Andersson lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Herr Staxäng har frågat mig om regeringen överväger att vidtaga några åtgärder i anledning av vad som framkommit vid de hittills verkställda geologiska undersökningarna av grundförhållandena i Götaälvdalen och i anledning av de oroväckande smärre jordskreden därstädes under de senare åren.

Av de medel, som statsmakterna ställde till förfogande för hjälpåtgärder i anledning av jordskredet i Surte hösten 1950, finansierades även en lokal geologisk undersökning närmast norr och söder om katastrofområdet. Sedermera har Sveriges geotekniska institut på uppdrag av och på bekostnad av väg- och vattenbyggnadsverket samt olika lokala intressenter, kommuner och bolag, utfört flera undersökningar inom Götaälvdalen i övrigt på vissa platser, där man varit osäker om grundförhållandena. Det har därvid framgått, att man inom en del områden icke kan bortse från möjligheten av ras. I april 1953 inträffade det bekanta skredet på järnvägssträckan Alvhem—Nygård, i anledning varav SJ låtit utföra omfattande förstärkningsarbeten.

Med hänsyn till dessa förhållanden och på förslag av länsstyrelsen i Älvsborgs län begärde och fick Kungl. Maj:t medel av riksdagen för innevarande budgetår för att på statens bekostnad låta geotekniskt och geologiskt närmare undersöka hela älvdalen i ett sammanhang. Undersökningen har nu

påbörjats. Under dess första etapp syftar man till att med nya, av geotekniska institutet utarbetade metoder först snabbt gå över hela den areal, där lera finns, för att klarlägga riskerna för ras och ungefärligt gradera områdena efter farlighetsgrad. Därefter skulle följa en mera slutgiltig och detaljerad undersökning av de egentliga riskområdena. Den bedrivs enligt ett av geotekniska institutet tillsammans med Sveriges geologiska undersökning uppgjort program. Arbetet sker i samråd med bl. a. SJ, som även för sin del sedan en tid undersöker markförhållandena i den del av dalgången, där dess anläggningar ligger, samt vattenfallsstyrelsen, som har sin uppmärksamhet fäst på strandförhållandena längs Trollhätte kanal.

Denna systematiska undersökning avser närmast att utröna riskerna för skred med hänsyn till de viktiga trafiklederna utefter älvdalen. Genom undersökningen kommer emellertid automatiskt en riskbedömning för stora delar av bebyggelsen därstädes att bli genomförd. Utredningen bör därvid även kunna komma att klarlägga vilka skyddsåtgärder som eventuellt kan behöva vidtagas. Innan man fått den samlade överblick över läget i dalgången, som sålunda eftersträvas genom undersökningen, synes statsmakterna knappast kunna ta ställning till om och i vilken utsträckning staten lämpligen bör engagera sig för sådana åtgärder.

Såvitt jag vet har sedan raset på järnvägssträckan Alvhem—Nygård ej inträffat några ytterligare ras i Älvdalen förrän nu under hösten 1954. Under den allra senaste tiden lär enligt vad jag erfarit tre mindre skred ha förekommit, ett i Älvsborgs och två i Göteborgs och Bohus län. I två av fallen har ett bostadshus av säkerhetsskäl tills vidare helt respektive delvis utrymts, och i det tredje fallet har skredet drabbat viss åker- och betesmark. Expert-

Svar på fråga ang. de geologiska undersökningarna av grundförhållandena i Götaälvdalen och därav påkallade åtgärder.

undersökningar pågår. Länsstyrelserna har sin uppmärksamhet riktad på förhållandena men har för närvarande ej funnit anledning vidtaga särskilda åtgärder.

För dagen synes därför något ytterligare initiativ från Kungl. Maj:ts sida ej vara erforderligt, utan man torde nu först böra avvakta närmare resultat av det pågående större undersökningsarbetet. Jag vill i det sammanhanget nämna, att jag har för avsikt att hemställa hos Kungl. Maj:t att av nästa års riksdag måtte äskas ytterligare medel för fortsättandet av denna undersökning.

Härefter anförde

Herr STAXÅNG (h): Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för det svar jag har fått på min fråga. Svaret är en klar redogörelse över de åtgärder som vidtagits för att undersöka vilka områden som kan anses vara i farozonen när det gäller fortsatta ras.

Jag noterar vidare att statsmakterna gjort det möjligt att vidta mer omfattande undersökningar. Det hade dock varit önskligt att sådana genom ett anslag från statens sida kunnat påbörjas tidigare. Redan efter raset i Surte i september 1950 begärdes genom länsstyrelsen i Vänersborg anslag för att sätta i gång en inventering. Två gånger blev dessa framställningar avslagna, och inte förrän ett ras inträffat vid Gulltorp utefter bergslagsbanan fick geotekniska institutet ett statsanslag på 130 000 kronor, vilket kunde tas i bruk den 1 juli i år.

Det förefaller självklart att det arbete som påbörjats skall fullföljas, och jag noterar också med tacksamhet att statsrådet ämnar föreslå förstärkning av ifrågavarande anslag. Som statsrådet framhåller i sitt svar föreligger beträffande Götaälvdalen för landet ytterst viktiga intressen. Tre stora trafikleder

förbinder här ytterst viktiga produktionsområden med en av landets största exporthamnar. Att dessa kommunikationsleder hålles öppna är av betydelse för både vår fredsekonomi och vår beredskap och även för det totala försvaret.

Min interpellation strax efter surte-katastrofen 1950 rönt också ett snabbt positivt ställningstagande från statsmakternas sida beträffande nödvändigheten av att få till stånd en utbyggnad av erforderliga avlastningshamnar på västkusten. Nu gäller det främst att så snart som möjligt på grundval av de pågående undersökningarna få till stånd nödvändiga förstärkningsarbeten inom de mest utsatta områdena till förebyggande av nya katastrofartade jordskred.

När statsrådet framhåller att han först vill avvakta närmare resultat av de pågående undersökningarna, är detta givetvis en alldeles riktig ståndpunkt. Det kan emellertid starkt ifrågasättas om ej de redan gjorda undersökningarna har givit vid handen, att så stora risker föreligger, att jämsides med undersökningsarbetet en planering av förstärkningsarbeten bör komma till stånd. De lokala myndigheterna och andra berörda parter förmår sannolikt inte ensamma bära de härmed förenade kostnaderna, varför en undersökning även av detta spörsmål i god tid bör ske.

Jag vill som sammanfattning av svaret säga, att i vad det gäller undersökningarnas fortsatta bedrivande fattar jag statsrådets svar såsom klart positivt. Även när det gäller erforderliga förstärkningsarbeten tycks svaret innebära, att statsrådet är medveten om att sådana arbeten bör komma till stånd. Jag skulle dock här vilja tillägga att när det gäller att bedöma kostnaderna för dessa förstärkningsarbeten bör hänsyn tagas till att *i tid* vidtagna åtgärder *kan* bespara samhället mycket stora kostnader i händelse av nya, katastrofartade jordras.

Svar på interpellation ang. verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

Jag ber att ånyo få tacka statsrådet för det lämnade svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, erhöll på begäran ordet för att besvara herr Anderssons i Dunker interpellation angående verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Andersson lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! I en interpellation har herr Andersson i Dunker tagit upp frågan om vattenfallsstyrelsens förvärv av elektriska distributionsföreningar på landsbygden och kritiserat det sätt, varpå styrelsen, enligt interpellantens mening, utövar sin tekniska och ekonomiska rådgivning för dessa föreningar. I sammanhanget har interpellanten frågat mig

1. om det är efter direktiv från mig eller med mitt goda minne som vattenfallsstyrelsen driver en omfattande verksamhet för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, inte bara i övre Norrland, utan även inom andra områden,

2. om så ej är fallet, ifall jag är beredd att vidta snabba åtgärder för att hindra styrelsens fortsatta inköpsverksamhet beträffande elektriska distributionsföretag på landsbygden, då inköpen av sociala skäl icke kan anses ofrånkomliga,

3. om jag är beredd medverka till att den av styrelsen drivna rådgivningsverksamheten blir mer effektiv än hittills och mer inriktad på att göra föreningarna till inte endast tekniskt utan även ekonomiskt välskötta företag, och slutligen

4. om jag anser, att inköpsmetoder av det slag, som interpellanten givit exempel på, är förenliga med en objektiv och saklig rådgivningsverksamhet hos ett statligt ämbetsverk.

Innan jag går in på interpellantens frågor vill jag något beröra vattenfallsverkets uppgifter beträffande kraftförsörjningen.

Verkets primära uppgift är att försälja högspänd elektrisk kraft, vari inefattas såväl kraftproduktion som distribution till kunderna. De senare utgöres av större direktförbrukare, såsom större industrier och transportföretag, samt av återförsäljare, huvudsakligen kommunala elverk och distributionsföretag på landsbygden. Vattenfallsverket har två stora distributionsområden, dels Norrland norr om Indalsälven, dels det s. k. centralblocket, vilket sträcker sig som ett brett bälte över Mellansverige. I övrigt utgöres råkraftleverantörerna av ett antal kommunala och enskilda företag.

Vattenfallsverkets medverkan i distributionen skiftar efter de lokala förhållandena. Det normala beträffande landsbygden är att verket har hand om distributionen ned t. o. m. bygdenätet, omfattande linjerna för 40—10 000 volt och tertiärstationerna för nedtransformering till 20—3 000 volt samt att enskilda personer eller särskilda företag — kooperativa föreningar eller aktieföretag — svarar för den fortsatta distributionen fram till den slutliga konsumenten.

Som interpellanten själv framhåller, har vattenfallsverket i samband med landsbygdens elektrifiering tagit initiativ till de flesta av distributionsför-

Svar på interpellation ang. verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

eningarna och därmed erkänt dessa som lämpliga organ för detaljdistributionen. Så småningom har emellertid även verket självt kommit att engageras i denna verksamhet. Någon egentlig omfattning har emellertid dess egen detaljdistribution fått först från 40-talet i samband med att redan bestående distributionsföreningar då började överlåta sina rörelser till verket. Anledningarna därtill var ofta föreningarnas svårigheter med kapitalanskaffningen och taxefrågorna m. m. och även en tilltagande obenägenhet bland medlemmarna att vidare bära det ansvar, som ledningen för verksamheten medförde. Sådana faktorer tillika med det ansvar, som vattenfallsverket i egenskap av råkraftleverantör ansett sig ha för att detaljdistributionen fungerar tillfredsställande, har sedan 40-talet i flertalet fall varit avgörande för de övertaganden som förekommit.

Interpellanten har rätt kritiskt yttrat sig om bl. a. det sätt varpå övertagandena äger rum. Jag har därför underställt vattenfallsstyrelsen denna fråga, och styrelsen har under hand meddelat mig i stort sett följande.

Några åtgärder från styrelsens sida för övertagande av en distributionsförenings verksamhet ifrågakommer i regel icke med mindre än att föreningens styrelse hemställer om utredning och erbjuder överlåtelse. Någon utredning igångsattes sålunda icke enbart på önskemål av enskilda föreningsmedlemmar. De villkor på vilka övertagandet sedermera kan ske blir beroende på omständigheterna i det särskilda fallet. Styrelsen erinrar om att de olika distributionsföretagens förutsättningar i kostnadshänseende är mycket skiftande med hänsyn till befolkningstäthet, olika grad av kraftanvändning m. m. Samtidigt är valfriheten beträffande taxorna begränsad. Av stor betydelse för bedömningen av de ekonomiska förhållandena är, hur ledningsnätet har skötts. I vissa

fall har det årliga underhållet under lång tid försumrats, vilket lett till att kraftens kvalitet försämrats och så småningom framtvingat stora samlade kostnader för en grundlig upprustning. I andra fall har underhållet varit regelbundet och fullgott, varigenom en jämnare fördelning av kostnaderna och lägre totalkostnader uppnåtts. Övertagandena baseras i det särskilda fallet på en teknisk värdering av det nät, som ifrågasatts bli överlåtet, varvid hänsyn bl. a. tages till den standard, som nätet har med hänsyn till underhåll och andra faktorer.

Interpellanten framhåller, att ersättningen till distributionsföreningarna bör baseras på en teknisk värdering av de överlåtna näten. Av vad vattenfallsstyrelsen anfört framgår, att så faktiskt sker, men styrelsen har dessutom framhållit, att det vederlag som erbjudes också påverkas av andra faktorer. Som exempel härpå har styrelsen bl. a. anfört följande.

Hänsyn anses böra tagas till att styrelsens normalvillkor innefattar en viss engångsavgift vid anslutningen. För att konsumenterna inom övertagna områden inte skall bli gynnsammare ställda än inom sådana områden, där verket från början ombesörjer detaljdistributionen, måste de vid överlåtelsen belastas med dessa avgifter. Det sker vanligen på så sätt, att den ersättning för nät och anläggningar som erbjudes minskas med engångsavgifternas sammanlagda belopp.

Hänsyn anses vidare böra tagas till om föreningen erhållit statsbidrag. Det har ansetts oriktigt, att en förening skulle mot ersättning kunna avyttra anläggningar, som utbyggts med hjälp av statsbidrag, om därigenom bidragen skulle förvandlas i kontanta tillskott till medlemmarna.

Oavsett hur en värdering enligt nu nämnda grunder utfallit, har styrelsen hittills, när ett övertagande av en för-

Svar på interpellation ang. verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

enings verksamhet varit aktuell, ansett sig i varje fall böra lämna sådan ersättning, att föreningen kunnat till fullo likvidera sina skulder. Efter övertagandet rustas nätet upp, utan att nya avgångsavgifter begäres, och verkets normala tariffer tillämpas.

I de fall, som omnämnts i interpellationen, betingas enligt styrelsen avvikelserna mellan den tekniska värderingen och de erbjudna köpeskillingarna av nämnda speciella omständigheter. I fallet Hargshamn t. ex. uppskattades anläggningarnas tekniska värde till ca 60 000 kr. Då anslutningsavgiften enligt normaltariffen numera uppgår till 50 kr. per normaltariffenhet och avgifterna för hela Hargshamns förening därmed skulle uppgå till ca 70 000 kr., ifrågasatte styrelsen, om något vederlag alls borde utgå. För att emellertid föreningens skulder skulle kunna avvecklas, erbjöds ett vederlag om 8 000 kr., vilket föreningens styrelse accepterade med stöd av ett föregående beslut av föreningsstämman.

Av det anförda torde framgå, att vattenfallsstyrelsen i fråga om vederlaget för övertagna distributionsnät är tämligen restriktiv. Detta betingas av att styrelsen icke är angelägen om sådana övertaganden utan helst ser, att de lokala företagen kan fortsätta sin verksamhet utan störningar.

I interpellationen har antytts, att vattenfallsverkets rådgivning till distributionsföretagen på landsbygden, vilken omfattar alla tekniska, ekonomiska och administrativa frågor, som kan uppkomma vid detaljdistributionen, icke skulle vara tillfredsställande skött, eftersom många föreningar råkat i trångmål. Interpellanten framhåller att rådgivningen bör effektiviseras med inriktning på att ge föreningarna en välkött ekonomi. Härom har vattenfallsstyrelsen vid förfrågan anfört, att dess rådgivningsverksamhet i princip syftar till att möjliggöra för företagen att fort-

sätta som självständiga organ. Företagsledningarna lämnas t. ex. icke i sticket beträffande erforderliga finansiella åtgärder. Så gott som undantagslöst åtföljs råd angående upprustningen av förslag beträffande finansieringen, gående ut på upplåning, en temporär förhöjning av tarifferna eller på kombinationer av dessa och andra åtgärder. Som ett uttryck för rådgivningens betydelse för föreningarna meddelar vattenfallsstyrelsen, att ett stort antal föreningar genomfört eller håller på att genomföra upprustning enligt av verket lämnade anvisningar och med av verket föreslagen finansiering. Styrelsen erinrar dock om att utnyttjandet av verkets kundservice är helt frivillig. En rätt stor minoritet av föreningarna föredrar att icke anlita den, och när råd, förslag och anvisningar begäres och lämnas, är det givetvis föreningarna själva, som avgör i vilken utsträckning de skall följas. Såsom styrelsen framhåller, kan den självfallet icke göras ansvarig för svårigheter och trångmål, som uppstår inom föreningar, som icke utnyttjar det bistånd styrelsen kan lämna.

Beträffande omfattningen av vattenfallsstyrelsens förvärv av enskilda distributionsföreningar må följande uppgifter anföras.

Inom centralblocket, vilket område interpellationen närmast torde avse, uppgick den totala anslutningen inom de av vattenfallsverket försörjda landsbygdsområdena vid slutet av 1953 till över 2 milj. normaltariffenheter. Härav föll ca 350 000 normaltariffenheter eller ca 17 % på verkets egen detaljdistribution. Av dessa 350 000 enheter har ca 135 000 övertagits under 11-årsperioden 1943—1953. Det innebär, att förvärven under perioden genomsnittligt uppgått till mindre än 1 procent per år av det totala antalet anslutna normaltariffenheter.

På grundval av det anförda vill jag

Svar på interpellation ang. verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

svara följande på interpellantens frågor.

1. Från min sida har givetvis icke lämnats andra direktiv rörande vattenfallsstyrelsens övertaganden av distributionsföreningar än som innefattas i de av riksdagen från år till år lämnade anslagsanvisningarna.

De uppgifter som stått till mitt förfogande tyder inte på att övertagandena skulle vara av en sådan storleksordning, att man kan tala om »en omfattande verksamhet för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden».

2. Såvitt framgår av vad vattenfallsstyrelsen meddelat mig, har övertagandena hittills i huvudsak betingats av sådana sociala skäl, som även interpellanten synes acceptera. Jag ifrågasätter därför om några särskilda åtgärder är erforderliga för att hindra vattenfallsverket från fortsatta förvärv av enskilda distributionsföreningar.

3. Av vad styrelsen meddelat mig rörande rådgivningsverksamheten för distributionsföreningarna har jag det intrycket, att den är helt ense med interpellanten om riktlinjerna för verksamheten. För egen del har jag intet att erinra mot dessa riktlinjer.

4. Av vad jag anfört framgår slutligen, att vederlaget för anläggningarna i Hargshamn beräknats enligt principer, som är vedertagna inom vattenfallsverket och vilka, såsom jag uppfattat dem, förefaller mig rimliga. Jag har därför icke kunnat finna, att förvärvet av anläggningarna i Hargshamn kan ge anledning att ifrågasätta sakligheten och objektiviteten i vattenfallsverkets rådgivningsverksamhet.

Härpå anförde:

Herr ANDERSSON i Dunker (bf):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min inter-

pellation, men jag måste säga att jag känner mig ganska besviken på svarets innehåll, då det ju är praktiskt taget helt negativt. Resonemangen i svaret känner jag igen nästan ord för ord från de överläggningar och diskussioner som jag vid flera tillfällen haft med vattenfallsstyrelsens tjänstemän om de här frågorna. »Vi vill inte överta några elektriska distributionsföreningar», säger vattenfallsstyrelsen, »det gör vi endast när man ber oss om det, och då betalar vi vad vi anser föreningen vara värd och ibland kanske mer. Dessutom får föreningarna av vattenfallsstyrelsen alla de råd och den hjälp som föreningarna kan behöva. Om de sedan inte följer våra råd kan inte vi hjälpa det, det är ju helt frivilligt om de vill följa råden eller inte.»

Ja, så låter det på det hållet, och så står det också i interpellationssvaret. Det är uppenbart att statsrådet har hört bara den ena parten, nämligen vattenfallsstyrelsen, men varför inte höra den andra parten? Varför har inte åtminstone några av de elektriska distributionsföreningar, med vilka vattenfallsstyrelsen förhandlat om förvärv, fått göra sin röst hörd? Jag hade kunnat ställa en hel rad dokument och meddelanden till statsrådets förfogande, om han önskat få litet närmare informationer om hur föreningarna ser på saken. Jag skulle också ha kunnat lämna erforderliga adressuppgifter, om statsrådet velat vända sig direkt till några föreningar, men det har inte skett. Det är uppenbart att bara den ena parten — vattenfallsstyrelsen — har fått lämna de informationer på vilka statsrådet bygger sitt svar.

Jag relaterade i interpellationen särskilt ett fall — det omnämns också i svaret — där vattenfallsstyrelsen enligt min mening har förvärvat en elektrisk distributionsförening på ett sätt som är belysande, för att inte säga upprörande. Jag vill säga herr statsrådet och de

Svar på interpellation ang. verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

ärade kammarledamöterna, att de uppgifter jag lämnar om fallet inte bygger på något löst prat. Jag har skaffat mig bestyrkta avskrifter av protokoll från styrelsesammanträden och förenings-sammanträden där frågan har varit på tal, jag har bestyrkta avskrifter av köpeavtal, jag har bestyrkta avskrifter av värderingsinstrument från opartiska sakkunniga värderingsmän, och jag har bestyrkta avskrifter av ett utlåtande från en känd affärsjurist om det minst sagt anmärkningsvärda sätt på vilket förvärvet gick till. Juristen ifrågasätter till och med att det hade bort väckas åtal mot vattenfallsstyrelsen för dess sätt att genomföra affären. Det har inte skett och blir väl heller inte av, förmodar jag.

Jag har också varit personligen på platsen — det gäller Hargshamn i norra Roslagen — sett på anläggningarna där, resonerat med befolkningen och varit med på sammanträden. Jag är inte alldeles utan erfarenhet på detta område. Jag utger mig inte på något sätt för att vara tekniskt sakkunnig, men jag har dock arbetat inom detta område sedan 1918, då jag var med om att bilda Dunkers elektriska förening hemma i min socken, där jag hela tiden varit föreståndare och numera också är ordförande. Det är väl uppenbart att man under en så lång tid skaffar sig en viss erfarenhet på verksamhetsområdet.

Jag vill säga att det måste vara något fel när det går till så som i Hargshamn. På våren 1953 kom det ut en ingenjör från vattenfallsstyrelsen — han är numera pensionerad, men han hade tidigare arbetat inom området, och man kände honom väl där uppe. Han sade att ledningsnätet var i så dåligt skick, att man under ett enda år skulle behöva kosta på 80 000 kronor för att rusta upp nätet. Det gäller en relativt liten förening som har korta distributionsledningar, men inom dess

område ligger ett framåtgående industrisamhälle.

När styrelsen blev ställd inför att rusta upp för 80 000 kronor och det så snabbt som på ett år, blev styrelsen självfallet ganska förskräckt. De hade inte samlat pengar för ett så omfattande byggnadsprojekt och hade väl heller inte så lätt att få låna pengar; det har ju distributionsföreningar över huvud taget inte. Men vad gör då denne ingenjör? Jo, han säger: »Ni behöver inte vara ängsliga, ty vattenfallsstyrelsen kan säkert köpa er förening.» Styrelsen bestod av några gamla män, som tydligen var ganska lättskrämda. De frågade vad de kunde få för föreningen, och ingenjören svarade att de kunde få 8 000 kronor. 8 000 kronor för en förening, som det hade kostat kanske ett par hundra tusen kronor att bygga upp under årens lopp! Men vad skulle de göra? De accepterade det erbjudna priset. Men då revisorerna fick reda på det tyckte de att det väl ändå var ganska orimligt att slumpa bort en förenings alla tillgångar och hela rörelse för ett pris av 8 000 kronor. Revisorerna kallade på en sakkunnig elektroingenjör från ett stort elverk och bad honom värdera föreningens tillgångar och även beräkna kostnaderna för en nödvändig upprustning. Den tillkallade elektroingenjören gjorde värderingen och tog därvid upp endast de reella tillgångarna såsom koppartråd, transformatorer och impregnerade stolpar m. m. Han kom till ett värde av 60 000 kronor, och då hade han inte medräknat något belopp för övriga tillgångar och rörelsen över huvud taget. För detta erbjöd vattenfallsstyrelsen alltså 8 000 kronor, och föreningsstyrelsen accepterade i sin förskräckelse anbudet.

I fråga om upprustningskostnaderna kom den sakkunnige till att nätet skulle komma i ett fullt tillfredsställande skick om de kostade på det 8 000 kro-

Svar på interpellation ang. verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

nor under första året. Vattenfallsingenjören hade sagt dem att det erfordrades 80 000 kronor för detta ändamål.

Det är väl rätt förståeligt om både revisorerna och en stor del av medlemmarna i föreningen ställde sig oerhört kritiska mot ett sådant tillvägagångssätt. Vattenfallsstyrelsens tjänstemän rådde emellertid på föreningsstyrelsen, och denna rådde på föreningen, kanske främst på grund av de många andelar styrelsemedlemmarna innehade. I denna förening tillämpades nämligen alltjämt andelsröstning, och de använde sig av sina många andelar och fullmakter vid beslutets genomtruffande.

För min del tycker jag att förvärv av denna art är ett statligt ämbetsverk ovärdiga. Jag kan inte annat än med beklagande konstatera att det i svaret sägs »att vederlaget för anläggningarna i Hargshamn beräknats enligt principer, som är vedertagna inom vattenfallsverket och vilka», tillägger herr statsrådet, »såsom jag uppfattat dem, förefaller mig rimliga». Man kan ju ha olika uppfattningar om vilka principer som i fråga om affärer är rimliga, men jag tror att den citerade formuleringen inte kommit in i statsrådets svar, om statsrådet skaffat sig uppgifter också från annat håll än från vattenfallsstyrelsen.

Jag har här ett litet urklipp ur en tidning som studerat detta fall på orten, tagit noga reda på det hela och i övrigt tycks känna till liknande fall från andra håll. Där sägs dessa skarpa ord: »Liksom skogsbolagens ombud i gamla tider drog omkring och köpte upp hemman för vrakpris för att komma åt avverkningen har i senare tider vattenfallsverket farit omkring och bjudit på lantliga eldistributionsföreningar.» Det är hårt sagt, men jag tror inte att den som har studerat detta fall har så värst mycket att anmärka på det fällda omdömet.

Statsrådet vill göra gällande att det pågående förstatligandet av elektriska distributionsföreningar, organiserade som kooperativa företag, inte haft en utsträckning som kan kallas omfattande. Han anför siffran en procent per år av det totala antalet anslutna normaltariffenheter. Men, herr statsråd, den siffran säger ju ingenting beträffande de elektriska distributionsföreningarna. Är jag inte fel underrättad, torde för närvarande omkring 300 förut självständiga kooperativa föreningar av detta slag ha övertagits av vattenfallsstyrelsen. Då man därjämte i elkraftutredningens redogörelse finner att det exempelvis år 1949 i mitt län, Sörmland, fanns något över 60 elföreningar, i Uppsala län vid samma tid omkring 50 och liknande antal i andra län i Mellansverige, står det ju klart, att de förvärv av omkring 300 föreningar, som vattenfallsstyrelsen redan gjort, täcker betydande områden av Mellansverige.

När man dessutom vet, att de årliga kostnaderna för elkonsumenterna i de av staten övertagna föreningarna blir väsentligt högre än i enskilda, välskötta distributionsföreningar, finns det all anledning att bromsa upp ett fortsatt förstatligande av denna kooperativa verksamhet, som ligger så utmärkt väl till för samarbete mellan enskilda konsumenter.

Många föreningar har råkat i ekonomiskt trångmål på grund av att vattenfallsstyrelsen ideligen höjt taxorna på samma gång som priskontrollnämnden, särskilt under sista kriget, vägrat föreningarna att å sin sida ta ut de höjda taxor, som de skulle behöva för att klara sin ekonomi. De har alltså under lång tid varit klämda mellan sköldarna av två statliga verk på ett sätt, som starkt har bidragit till deras försämrade ekonomi. Vad föreningarna behöver som hjälp till självhjälp är inte bidrag av statsmedel men väl möjlighet att få låna pengar. Den stora svä-

Svar på interpellation ang. verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

righeten för elföreningarna är, att de i regel inte har några fastigheter att in-teckna. Det finns en lag från år 1920, som gör det möjligt att registrera en förening och sedan eventuellt få lån på den sålunda registrerade föreningens anläggningar. Jag har sett handlingarna i ett enda sådant registrerings-mål, och det är en hel packe med papper. Det är alltså ett verkligt om-ständligt företag att på den vägen kun-na få lån, som det hela nu är ordnat. Om vattenfallsstyrelsen under de gång-na åren hade medverkat till att skapa möjligheter för föreningarna att få låna pengar till upprustning, exempelvis ur kraftledningslånefonden eller någon annan statlig fond, hade det varit en hjälp av utomordentligt stort värde för föreningarna. Nu förhåller det sig så med kraftledningslånefonden, att den endast får användas för nybyggnad, icke för upprustning. Här hade vatten-fallsstyrelsen säkert kunnat bidra till att den fått användas också för upp-rustning. Hade så skett, skulle det väl inte, som elkraftsutredningen kommit fram till, behövas 400 miljoner kronor för att rusta upp landsbygdens elek-triska distributionsnät.

Vad sedan rådgivningen beträffar, sker den på mycket olika sätt. I den förening, som jag nyss omnämnde och i vilken jag har arbetat länge, har vi haft förmånen att få en mycket god rådgivning från den distriktsingenjör, som vi haft att göra med. Han har all-tid gett oss goda råd, när vi begärt det, men han har aldrig ens antytt att vi skulle sälja oss till staten.

Sedan jag blev ordförande i Riksför-bundet för elektrifiering på landsbyg-den har jag emellertid kommit i kon-takt med en mängd styrelseledamöter och ordförande i föreningar på olika håll i landet, och jag har funnit, att de har många och stora bekymmer, sär-skilt vad det gäller vattenfallsstyrelsens rådgivning. De får kanske råd när de

begär det, men om de sedan följer rå-den eller inte, tycks vattenfallsstyrel-sen inte bry sig mycket om. Den sä-ger, som det står i interpellationssva-ret, att det är föreningens ensak, det är en helt frivillig sak. Detta är riktigt, men vattenfallsstyrelsen har dock varit med om att skapa dessa föreningar för distribution av elektrisk energi på landsbygden. Då tycker man ju, att denna myndighet borde känna ansvar för hur föreningarna sköter sin upp-gift och inte, som tyvärr nu ofta är fallet, sitta med armarna i kors och låta det gå som det går, tills det är färdigt att ramla ihop.

Det står inte i interpellationssvaret, men det har sagts mig av herrarna i vattenfallsstyrelsen, att denna inte har någon möjlighet att tvinga förening-arna. Den som har läst ett kontrakt mellan vattenfallsstyrelsen och en elek-trisk distributionsförening finner, att ett av villkoren för att vattenfallsstyrelsen skall leverera elektrisk energi till föreningen är, att dess ledningsnät är i fullgott skick. Om vattenfallsstyrelsen bara antydde för en förening, att om denna inte rustade upp led-ningsnätet inom rimlig tid, skulle strömtillförseln stängas av, då skulle jag vilja se den föreningsstyrelse, som inte omedelbart vidtog alla möjliga anordningar för att åstadkomma den upprustning, som vore nödvändig. Att tala om att vattenfallsstyrelsen inte har möjlighet att öva påtryckning på för-eningarna är därför inte alls riktigt.

Jag vill, herr talman, ännu en gång understryka att om vattenfallsstyrel-sen hade skött denna rådgivning på sätt som borde ha skett, så skulle det inte nu ha behövt kosta 400 miljoner kro-nor att rusta upp ledningsnätet på landsbygden. Det kan ifrågasättas, om det är *trots* eller *tack vare* denna vat-tenfallsstyrelsens rådgivning som elek-trifieringen av landsbygden befinner sig i ett sådant läge som nu på många

Svar på interpellation ang. verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

håll är fallet. Jag skulle tro att det är trots rådgivningen, men i alla hän- delser är det uppenbart att rådgiv- ningen icke varit tillfredsställande. Man kan nog våga det påståendet att ju flera elektriska distributionsförening- ar en distriktschef eller hans närmaste män lyckats få förstatligade, ju sämre har deras rådgivning till föreningarna varit.

Jag tror att om herr statsrådet verk- ligen ville ägna litet tid åt detta prob- lem, som sannerligen inte är så litet — det rör sig ju här om belopp på 400 miljoner kronor — skulle han sä- kert finna, att man kan spara många miljoner både för det allmänna och för landsbygdens elkonsumenter i form av lägre kostnader.

Chefen för kommunikationsdeparte- mentet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! När herr Andersson i Dunker i våras framställde sin interpel- lation med de många grava anmärk- ningar mot vattenfallsstyrelsen som där finns, tog jag mycket god tid på mig för att fundera på saken. Jag har sålunda väntat med svaret ända tills nu, därför att jag tyckte att anmärkningarna av det- ta slag, framförda av en riksdagsman, borde föranleda en grundlig undersök- ning. Jag kan också försäkra herr An- dersson i Dunker att jag har på allt sätt försökt sätta mig in i de speciella förhållanden det här gäller. Jag har inte bara hört vattenfallsverket, utan jag har också tagit del av den press- polemik och de skrivelser som har förekommit — och som jag föreställer mig har varit fullkomligt uttömmande — kring de speciella frågor som tagits upp i detta sammanhang. Såsom jag i mitt interpellationssvar säger har jag därvid inte kunnat komma till annat resultat än att vattenfallsstyrelsen be- träffande de spörsmål, som interpellan- ten berört i sin interpellation, har handlat på ett sätt, som i varje fall

jag kan godkänna och som också, så- vitt jag förstår, överensstämmer med de principer som enligt riksdagens beslut gällt sedan år 1943.

För att anknyta till det aktuella fal- let, som gott kan utgöra en utgångs- punkt för diskussionen, så framgår av den redogörelse som återfinnes på s. 5 i interpellationssvaret, vilken uppfatt- ning vattenfallsstyrelsen företräder i saken, och jag för min del har ställt mig bakom denna uppfattning. Kamma- rens ärade ledamöter kan själva kon- statera vad som är skillnaden mellan denna uppfattning och interpellantens uppfattning. I fallet Hargshamn har ju distributionsföreningen själv vänt sig till vattenfallsstyrelsen och begärt att styrelsen skall överta deras anläggning. Skälen därtill har varit många. Såsom interpellanten själv sagt består för- eningens styrelse till stor del av äldre ledamöter, som inte längre anser sig or- ka med att sköta verksamheten. Det var roligt, så länge det gällde att göra pion- järarbetet och bygga upp det hela, men att sedan sköta detaljdistributionen är ganska besvärligt. När därtill kom att ledningarna började bli dåliga och att nätet behövde byggas ut, så tyckte man att det var lika bra att vattenfallssty- relsen tog hand om det hela. Medel för sådant övertagande av distribu- tionsföreningar beviljar riksdagen var- je år, och det är alltså fråga om en normal företeelse.

När vattenfallsstyrelsen skulle ta ställning till frågan om köpeskillingen, kom man till det resultatet att styrel- sen egentligen inte skulle betala någon- ting alls, om man räknade samman för- eningens tillgångar och därifrån drog inte bara föreningens skulder utan ock- så — något som är mycket väsentligt i detta sammanhang men som interpel- lanten inte berörde — den inträdesav- gift, om jag så får säga, som vatten- fallsstyrelsen tar och som utgör 50 kronor per normaltariffenhet. Men för

Svar på interpellation ang. verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

att föreningen skulle kunna avvecklas utan att det uppstod någon förlust, erbjöd sig vattenfallsstyrelsen att betala 8 000 kronor. Vattenfallsstyrelsen har i likhet med anlåtade experter uppskattat tillgångarna till 60 000 kronor, men inträdesavgifterna uppgår till 70 000 kronor, och det kunde därför inte gärna bli tal om större köpeskillning än dessa blygsamma 8 000 kronor. Detta accepterade föreningen, som också fattade beslut om att anläggningen skulle övertagas av vattenfallsstyrelsen. En minoritet inom föreningen motsatte sig emellertid detta beslut.

Jag måste säga att vattenfallsstyrelsens ekonomiska uppgörelse med denna förening är rimlig, ty alla andra får ju betala denna inträdesavgift om man vill ha vattenfallsstyrelsens normaltariff. Varför skulle då inte denna förening göra det? Det är ju föreningen obetaget att själv fortsätta verksamheten, om den så önskar. Vattenfallsstyrelsen kan inte tvinga föreningen att sälja. Den restriktiva hållning, som vattenfallsstyrelsen iakttagit när det gäller köpeskillningen, visar väl för övrigt att vattenfallsstyrelsen inte energiskt försöker förstatliga dessa distributionsföreningar, såsom interpellanten säger i sin interpellation. Om det vore så att vattenfallsstyrelsen ville köpa upp alla dessa distributionsföreningar, då skulle naturligtvis vattenfallsstyrelsen kunna göra det mycket lindrigare för dessa föreningar, minska på inträdesavgiften o. s. v., men detta gör inte vattenfallsstyrelsen. Vattenfallsstyrelsen har dessutom beräknat kostnaderna till 80 000 kronor för att ställa distributionsnätet i Hargshamn i ordning — detta arbete skulle inte utföras omedelbart utan under de närmaste åren. Interpellanten bestrider att det var nödvändigt med en så stor upprustningskostnad. Jag kan inte avgöra detta, men jag har undersökt liknande fall där vattenfallsstyrelsen på samma sätt

påvisat att det krävs mycket omfattande upprustningar av nätet. Detta har då av föreningarna ansetts vara en så stor belastning, att de kanske av det skälet beslutat sig för att sälja distributionsnätet till vattenfallsstyrelsen. Jag har undersökt om vattenfallsstyrelsen sedan verkligen rustat upp nätet i dessa distributionsföreningar till de höga kostnader man angivit. I alla de av mig undersökta fallen har vattenfallsstyrelsen verkligen gjort det. Man går inte ifrån sina utvecklingsberäkningar utan gör verkligen nätet i ordning så att alla konsumenter inom distributionsnätet får elkraft och dessutom kan räkna med att få öka sin kraftkonsumtion. Där har vi tydligen olika meningar om vilka principer man bör följa när man bedömer den framtida kraftkonsumtionen. Jag vågar påstå att allting talar för att vattenfallsstyrelsen i varje fall hittills har bedömt utvecklingen riktigt. Vi kan nog räkna med att konsumtionen av elkraft även i små konsumtionsenheter på grund av en mängd olika skäl kommer att stiga.

Sedan man alltså bedömt detta fall och går till andra som också interpellanten pekar på finner man, att det är på samma sätt med dem. Vattenfallsstyrelsen kräver, att om normaltarifferna skall tillämpas vid övertagandet skall en engångsavgift gälla. Då blir det inte möjligt att betala så mycket för anläggningarna, vilka ju i många fall inte är så mycket värda med tanke på att de överförs till vattenfallsstyrelsen just i det ögonblick när man är tvungen att sätta in mycket stora investeringar för att kunna klara uppgiften. Jag kan därför inte komma till någon annan uppfattning än att vattenfallsstyrelsen här handlat riktigt.

Sedan är jag överens med interpellanten om att dessa distributionsföreningar är mycket lämpade för att sköta detaljdistributionen. Jag har ingen som helst önskan att påskynda överta-

Svar på interpellation ang. verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

gandet av dem. Jag har mycket noga gått igenom vattenfallsstyrelsens uppgifter om sin verksamhet för att påverka föreningarna, och jag har icke kunnat finna ett enda fall där man kan säga att vattenfallsstyrelsen försökt utöva påtryckningar på någon distributionsförening för att man på det sättet skulle få hand om distributionsnätet. Jag kan emellertid inte följa allt som sker inom vattenfallsstyrelsen, och därför kan det möjligen vara rätt som den ärade interpellanten säger, att det förekommit fall, där energiska ingenjörer föreslagit sådana lösningar. Detta har i varje fall jag inte fått något belägg för, och vattenfallsstyrelsen har uttalat att man i princip alltjämt håller fast vid att distributionsföreningarna skall finnas; de skall sköta detaljdistributionen, och vattenfallsstyrelsen ställer sin expertis till förfogande för att råda föreningarna hur verksamheten skall bedrivas på ett rationellt sätt.

Beträffande denna rådgivningsverksamhet — vilken också den ärade interpellanten angriper — får man komma ihåg, att distributionsföreningarna ju har full frihet. Många distributionsföreningar anlitar inte vattenfallsstyrelsen. Det är en ganska stor minoritet som aldrig träder i kontakt med vattenfallsstyrelsen. Vattenfallsstyrelsen får naturligtvis ge råd, när föreningarna vänder sig dit, hjälpa dem med kalkyler samt hjälpa dem med att skaffa lån för upprustningar o. s. v. Här råder en fullständig frihet. För min del hoppas jag att den verksamhet som herr Andersson i Dunker och andra bedriver för att hjälpa distributionsföreningarna kommer att ha framgång, ty alla önskar vi att distributionsföreningarna skall kunna bestå. Jag vill alltså på den punkten ställa mig helt på samma linje som den ärade interpellanten. Jag menar emellertid att det hittills inte har framkommit närgonting som säger att vattenfallsstyrel-

sen på något sätt handlat så att man äventyrat de kooperativa distributionsföreningarnas existens.

Ja, herr talman, detta är vad jag vill säga nu. Jag erkänner att det är en stor och viktig fråga, men riksdagen skall ju komma ihåg att den 1943 började att anslå medel till vattenfallsstyrelsen för att man skulle kunna köpa upp distributionsföreningar i syfte att rationalisera nätet. Jag har framför mig den proposition som då framlades av kommunikationsministern med de principer som då godkändes av riksdagen. Man ger här vattenfallsstyrelsen mycket fria händer, och ingen ändring har skett i detta fall. Vi skall komma ihåg att vattenfallsstyrelsen handlar i enlighet med direktiv från riksdagen, och de är mycket generösa.

Herr ANDERSSON i Dunker (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill tacka herr statsrådet för hans yttrande att han var överens med mig om att de elektriska distributionsföreningar, som drivs enligt kooperativa principer, bör få leva kvar. När statsrådet i början av sitt anförande hänvisade till att riksdagen för varje år bestämmer om dessa inköp, så är väl detta en smula överdrift. Riksdagen släpper till pengarna och ger vattenfallsstyrelsen fullmakt, men säkert har den frågan inte förelagts riksdagen hur dessa inköp skall gå till. I varje fall har riksdagen inte fått någon kännedom om det här relaterade förfarings sättet.

Beträffande de olika uppfattningarna om det pris som skall erläggas vet jag mycket väl, att vattenfallsstyrelsen räknar med en viss inträdesavgift. Men vi skall komma ihåg att medlemmarna — elkonsumenterna — i exempelvis hargshamnsföreningen förut har satsat stora belopp för att bygga upp sitt ledningsnät. Jag tror att det kostat dem 200 000 kronor att bygga upp detta nät. Är

Svar på interpellation ang. verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

inte ett övertagande av ett sådant ledningsnät värt någonting? Det är väl åtminstone värt lika mycket som de insatser man här talar om.

Vad som verkar stötande på mig är, som jag förut har sagt, vattenfallsstyrelsens skrämeltaktik. Ingenjörer från vattenfallsstyrelsen kommer resande ut och säger till föreningsstyrelsen att det kostar 80 000 som i detta fall eller 240 000 kronor, som det var i ett annat fall, att rusta upp nätet. Är det underligt att styrelsen då faller i farstun och tar vad som bjuds? Det är knappast honnett att tillämpa sådana metoder när det gäller att överta föreningarna. Det finns anledning att allmänt reagera mot dessa metoder.

Statsrådet sade, att jag var överens med vattenfallsstyrelsen och honom om att föreningarna skulle övertagas endast när sociala skäl talade för detta. Ja, herr statsråd, vore det bara av sociala skäl, som man övertagit föreningarna, skulle jag inte ha någonting att säga. Men det kan knappast finnas anledning att tala om sociala skäl när man övertar föreningar här i Mellansverige. I Norrland är det kanske andra förhållanden.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Andersson i Dunker påstod, att vattenfallsstyrelsen visade en uttrycklig tendens att förstatliga distributionen här i landet genom att överta distributionsföreningarna. Då jag under åtskilliga år har tillhört vattenfallsstyrelsen, kanske jag i någon mån är vittnesgill i detta sammanhang.

Det är för det första ganska blygsamma belopp som riksdagen anvisar varje år för sådant ändamål. Vattenfallsstyrelsen har vidare vid upprepade tillfällen under de år jag har deltagit i arbetet haft principöverläggningar om detta spörsmål. Man har såvitt jag kan

crinra mig alltid varit enig om att det ur olika synpunkter inte vore önskvärt att i någon större utsträckning överta föreningarnas distribution och att denna med fördel kunde skötas av föreningarna. Dessutom har vattenfallsstyrelsen under krigsåren och efter ställts inför så många andra stora arbetsuppgifter, att den saknat resurser att samtidigt angripa detta stora område.

De ärenden av denna art som nu diskuteras — de har inte varit särskilt många — har noga prövats. Skälen för att just den föreningen skulle övertagas har varje gång redovisats. Skälen har oftast varit att medlemmarna i föreningen inte har velat eller ansett sig kunna satsa de pengar som behövs för en upprustning. En sådan betänksamhet kan man förstå. Jag tror att herr Andersson i Dunker och jag har liknande erfarenheter av svårigheterna att rusta upp ett gammalt nät. Jag har funnit att vi är årsbarn som ordförande i en distributionsförening. Vi har bägge varit med sedan 1918. Vi var med och byggde i samma besvärliga tid. Den förening som jag är ordförande i — den sorterar inte under vattenfallsstyrelsen — har ett par gånger fått bygga om nätet under dessa år. Konsumtionen har blivit så mycket större, att det har fordrats nya transformatorer, nya ledningar och mycket annat. Varje ombyggnad har blivit så omfattande, att det har varit obetydligt kvar av det gamla nätet. Detta har man säkert inte kunnat räkna som något större värde.

I andra fall har skälen för ett överlåtande varit av mera personlig art: den gamle kassören, som gått åt sidan, en ordförande, som inte velat fortsätta o. s. v. När förtroendemännen inte längre velat ha besväret, har man vänt sig till vattenfallsstyrelsen och försökt att få denna att överta föreningen. Jag vill minnas, att det inte bara var av ekonomiska skäl som södermanlandsföreningarna övertogs, utan att det ock-

Svar på interpellation ang. verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

så var därför att det inte fanns några som ville sköta dem. Detta kan man kanske inte alltid kalla för sociala skäl, det har herr Andersson rätt i.

Men det har också funnits många andra fall, där skälen för övertagandet varit direkt sociala. Genom att vattenfallsstyrelsen övertagit föreningen har man kunnat nyelektrifiera och dra fram nödiga ledningar till platser som på annat sätt skulle ha blivit ställda utanför.

Jag ville bara, herr talman, klart redovisa den uppfattning, som jag funnit råda inom vattenfallsstyrelsen. Den överensstämmer helt med den ståndpunkt som statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet här har företrätt.

Det här under debatten speciellt omtalade fallet skall jag inte yttra mig om. Jag tror att statsrådets redogörelse därför är riktig.

Beträffande rådgivningen från vattenfallsstyrelsen har elkraftutredningen, som har tagit god tid på sig och tydligen gjort mycket ingående undersökningar innan den i år framlade sitt mycket omfattande betänkande, sagt följande: »Den sakkunniga rådgivning utifrån, som står till landsbygdsföretagens förfogande, lämnas av konsulterande organ av olika slag, till vilka, ehuru något oegentligt, även de råkraftleverantörer som inrättat kundtjänst få räknas. Bland råkraftleverantörerna är det i första hand statens vattenfallsverk, som bedriver kundtjänst i sådan omfattning, att den till väsentlig del fyller landsbygdsföretagens behov av sakkunnig rådgivning utifrån. Även andra råkraftleverantörer lämnar emellertid i växlande grad rådgivning till sina abonnenter och tendensen synes numera gå mot ökad rådgivningsverksamhet av detta slag.»

Nu erkänner herr Andersson i Dunker att det är en del föreningar som inte tar hänsyn till de anvisningar som

lämnas. Han framhåller att man i sådana fall kan åberopa kraftkontraktet, man kan bara hota vederbörande med att avstånga dem från leverans av ström och på det sättet tvinga dem att utföra vad man önskar. Det är ett tillvägagångssätt som jag tror att vattenfallsstyrelsen mycket ogärna vill tillgripa. Man vill nog sköta förhandlingarna på annat sätt och hellre uppnå enighet med vederbörande om hur saken skall ordnas än att ställa dem inför ett sådant direkt hot. På den punkten tror jag inte att jag vill instämma med herr Andersson i Dunker.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! När jag hör herr Andersson i Dunker tala om distributionsföreningarna, skulle jag vilja säga att landsbygden, i varje fall det län jag representerar, är tacksam för att vattenfallsstyrelsen försöker överta dessa distributionsföreningars mindre väl skötta uppgift. Det är nämligen så, herr Andersson i Dunker, att distributionsföreningarna icke är något självändamål och att även landsbygdens folk nu för tiden har rätt att kräva att samhället försöker se till, att man ute på landsbygden kan få tillgång till elektrisk ström från ett distributionsnät, där man inte nästan dagligdags riskerar att det skall bli något fel.

Jag vill säga till herr Andersson i Dunker, att vi från både ekonomiska och sociala synpunkter är tacksamma, om vattenfallsstyrelsen vill fortsätta sin gagnande verksamhet på landsbygden. Det är det intryck jag har fått från de olika distributionsföreningar som inlösts, åtminstone i det län jag representerar, och vi har all anledning önska att den verksamheten fortsätter och att den inte på grund av formella eller andra skäl bromsas. Distributionsföreningarna är inte till för att gamla styrelser skall sitta och ingenting göra,

Svar på interpellation ang. verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

utan de är till för att tjäna konsumenternas intressen. Jag hoppas därför att statsrådet och vattenfallsstyrelsen fortsätter med den gagnande verksamhet de påbörjat.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Bara en enda sak. Herr Andersson i Dunker erinrar om denna s. k. engångsavgift eller inträdesavgift och menar att det är orimligt, att dessa föreningar, där man satsat och byggt upp nätet själv, vid Vattenfalls övertagande skall behöva betala en sådan avgift. Ja, det kan man tycka, men då skall man komma ihåg att dessa föreningar, som jag sagt förut, ofta säljer vid en tidpunkt när man står inför en upprustning, som man inte kan klara utan att höja avgifterna. Dessa medlemmar i distributionsföreningarna har egentligen haft för låga avgifter, de har fått konsumera en billig kraft. När man skall rusta upp nätet och göra det rationellt, krävs det investeringar, och då har man att välja mellan att höja avgiften eller acceptera vattenfallsstyrelsens normaltariffer, vilka inrymmer denna engångsavgift. Jag kan inte finna att det är orimligt.

Slutligen vill jag bara läsa upp för herr Andersson i Dunker vad departementschefen utan riksdagens erinran sade 1943. Departementschefen var kommunikationsminister Gustaf Andersson och han sade i sin proposition: »Enligt vad vattenfallsstyrelsen närmare utvecklat finnas i landet vissa elektriska distributionsföretag, vilka på grund av otillräckliga kapital- och krafttillgångar eller andra särskilda förhållanden ha svårt att fullgöra sin uppgift på ett sätt, som svarar mot de krav utvecklingen på kraftförsörjningsområdet medfört. Otvivelaktigt är det ett allmänt intresse, att de olika distributionsföretagen äro i stånd att, vart

och ett inom sitt område, bedriva sin verksamhet på ett för konsumenterna tillfredsställande sätt och att i möjligaste mån tillgodose uppkommande nya konsumtionsbehov. Det kan därför enligt min mening vara befogat att staten, där tillfälle erbjuder sig samt betingelserna därför äro gynnsamma, i lämplig form förskaffar sig bestämmanderätten i företag av nyss avsedd art i syfte att vidmakthålla, rationalisera och i mån av behov vidareutveckla verksamheten.»

Detta har riksdagen godkänt, det är de principer som vi alltjämt följer, och mot dem har vattenfallsstyrelsen enligt min mening inte brutit här.

Herr ANDERSSON i Dunker (bf):

Herr talman! Jag har inte förnekat att det finns föreningar som missköter sig — det är jag den förste att erkänna — men jag har också sagt, att vattenfallsstyrelsen har andra medel än lösningsmöjligheten att se till, att föreningarna kommer i den ställningen, att de kan sköta sin uppgift på ett tillfredsställande sätt.

Herr statsrådet har här upprepade gånger sagt att vattenfallsstyrelsen inte själv tar initiativet, utan att det är vederbörande föreningsstyrelse eller någon av styrelseledamöterna som vänder sig till vattenfallsstyrelsen. Ja, så sker det väl kanske ofta, men det händer också — jag vet det, herr statsråd — att en tjänsteman från vattenfallsstyrelsen är den som tar initiativet. För ett par veckor sedan ringde en styrelseordförande i en förening i Södermanland till mig och beklagade sig över att han inte fick någon fred för distriktsingenjören, som ideligen kom och ville förmå föreningen att sälja till vattenfallsstyrelsen. Nu var det så i den styrelsen, att det var en styrelseledamot som var alldeles gripen av tanken att man skulle försöka komma över till

Svar på interpellation ang. verksamheten för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

vattenfallsstyrelsen. Tjänstemannen hos vattenfallsstyrelsen gick till denne styrelseledamot, och så sökte man så att säga uppvigla de andra och förmå dem att gå över till samma uppfattning, mot ordförandens och flertalets i styrelsen bestämda mening. Man har i detta fall inte sålt till vattenfallsstyrelsen, men just detta, att folk måste ringa och beklaga sig över att de inte får vara i fred för en tjänsteman, tycker jag är betänkligt.

Jag vill också säga en sak till herr Lundberg. Det är ett faktum, som lätt kan bevisas, att en välskött kooperativ elektrisk distributionsförening kan bereda elkonsumenterna lägre kostnader med lika god service som vattenfallsstyrelsen gör med sina nuvarande taxor.

Herr förste vice talmannen sade att ett förvärv av ungefär 300 elektriska distributionsföreningar inte är av sådan storleksordning att det är någonting att tala om. Jag sade i mitt första anförande att 300 föreningar täcker en bra del av Mellansverige, när vi har 50, 60 eller 70 föreningar i ett län. Men jag är litet förvånad, herr talman, över att herr vice talmannen, som är en framstående högerledamot, tycker att det är så naturligt att det i all tysthet, eller hur jag nu skall säga, skall ske ett förstatligande av en verksamhet som, efter vad herr statsrådet själv har betygat, är utomordentligt väl upplagd för att skötas av kooperativa föreningar. Jag kan inte låta bli att konstatera det märkliga i detta uttalande av en ledamot av vattenfallsstyrelsen.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av det uttalande som herr Andersson i Dunker sist gjorde. Jag skall inte göra någon lång utläggning kring det. Jag vill erinra om att de be-

räkningar som har gjorts och som har redovisats i olika sammanhang visar att med den fart som förstatligandet nu har tar det hundra år innan man har förstatligat all distribution. Ärligen övertagen detaljdistribution rör sig, vill jag minnas, mellan 0,60 och 1,25 procent av hela antalet. För 1953 var det visst något över en procent. Men det finns ju områden där det har skett uttunnningar i befolkningshänseende eller andra förändringar som gör, att en förening helt enkelt inte längre orkar klara distributionen på ett rimligt och för abonnenterna bra sätt, utan där vattenfallsstyrelsen är tvungen att överta det hela för att det skall bli en god distribution. Det är ju den vägen det hela har kommit upp. Jag upppepar för herr Andersson i Dunker, att styrelsen har varit enig om att inte i det här hänseendet vara någon onödigt pådrivande kraft.

Herr Andersson i Dunker tog nu också upp en annan fråga, om hur styrelsens tjänstemän hänvände sig till respektive föreningars ordförande, och ligger efter dem med förslag till överlåtelse. Det kan naturligtvis ske i enskilda fall, som jag inte känner till, men jag tror det inte. Däremot skulle jag mycket väl kunna tänka mig att det ibland kan vara på det sättet, att det finns abonnenter som vill utöka sin kraftkonsumtion och som har svårt att göra det inom den förening de tillhör därför att den har ett för klen utbyggt nät eller på annat sätt inte kan erbjuda vad vederbörande abonnent vill ha. De skaffar sig kanske större maskiner, utvecklar sin drift på olika sätt, och då blir det oftast så, att de kommer till vattenfallsstyrelsen och framhåller att de gärna vill att det hela skall ordnas på ett bättre sätt. Vattenfallsstyrelsen är av den uppfattningen att detta också skall ske, så att vederbörande inte behöver inskränka den naturliga utvecklingen av verksamheten därför att de

Bildande av ett statligt aktiebolag med uppgift att i Norrland starta vissa förädlingsindustrier.

inte kan få kraft levererad. Frågan om hur problemet skall lösas blir oftast om det skall ske genom sammanslagning med en annan förening, så att distributionsområdet blir större, eller om på annat sätt tillräckliga medel skall tillföras föreningen för en eventuell utbyggnad, i sista hand en överlåtelse. Kraftdistributionen förutsätter en rörlig verksamhet. På grund av den tekniska utvecklingen och utvecklingen över huvud taget sker så mycket nytt, att man inte kan låsa sig fast vid någon viss linje för ett tiotal år framåt.

Att det sedan kan finnas ärenden som kan behandlas mer eller mindre klokt och som kan bedömas från olika utgångspunkter, det tycker jag också är fullt naturligt när det gäller ett så stort företag som vattenfallsstyrelsen, men jag upprepar att styrelsens mycket bestämda uppfattning är dels att man skall på ett bra sätt betjäna den allmänhet för vars räkning den driver sin verksamhet, dels också att man skall se till att detta sker så friktionsfritt som möjligt och utan alltför stora ingripanden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 222, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 42 § 1 mom. lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm.

§ 5.

Föredrogs var efter annan och lades till handlingarna bankoutskottets anmälningar jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställningar

1) angående tillämpning vid riksdagens verk av statens grundlöneförordning m. m.; och

2) angående bestämmelserna om förhandlingsrätt för tjänstemän vid riksdagens verk.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Berggren* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående ett utvidgat användande av entreprenadsystemet vid vägbyggnad.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till reglemente angående förvaltningen av riksförsäkringsanstaltens yrkesskadeförsäkringsfond.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Bildande av ett statligt aktiebolag med uppgift att i Norrland starta vissa förädlingsindustrier.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 159, i anledning av väckta motioner om bildande av ett statligt aktiebolag med uppgift att i Norrland starta vissa förädlingsindustrier.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Helmer Persson* och *Ola Persson* (I: 69) och den andra inom andra kammaren av herrar *Holmberg* och *Hagberg* i Stockholm (II: 95), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till bildandet av ett statligt aktiebolag med uppgift att i Norrland starta förädlingsindustrier i större skala med malmerna som råvarubas, samt att planerna för denna nya företagsamhet måtte utfor-

Bildande av ett statligt aktiebolag med uppgift att i Norrland starta vissa förädlingsindustrier.

mas under hänsynstagande till arbetskrafts- och sysselsättningsproblem, som förefunnas i de olika norrlandslänen.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 69 och II: 95 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HAGBERG i Stockholm (k):

Herr talman! Riksdagen besökte förra sommaren övre Norrland. Vårdarna gjorde vad de kunde för att ge riksdagen en så fördelaktig bild som möjligt av landsändans stora möjligheter och av vad som redan uträttats. Det restes inga potemkikulisser. Mycket av vad man kunde se var imponerande nog. Det visade i vart fall att det går att leva i Norrland, att många fler skulle kunna finna sin utkomst där uppe och att de med en förnuftig ekonomisk politik skulle kunna leva mycket bättre än vad som nu är möjligt.

Men riksdagen kunde också erfara hur mycket som återstår att göra: de väldiga avstånden, de ofta bristfälliga kommunikationerna, glesbebyggelsen i inlandet, som gör att samhällsbygget har för små resurser och att skolor och välfärdsanordningar fördyras, den svaga industrialiseringen, särskilt i inlandet, den sporadiska och konjunkturmässiga sysselsättningen, bristen på högre undervisningsanstalter, som skapar kronisk brist på läkare, lärare och jämförliga, samt ungdomens fortgående avflyttning söderut.

Riksdagens besök ägde rum under den klimatiskt gynnsammare delen av året. Det skedde också i en ekonomiskt gynnsam tid. Men trots detta fick riksdagen kontakt med problem som Norrland är ensamt om, särskilt tendenserna att helt nedlägga den ekonomiska verksamheten. Det är säkert inte så lätt att glömma exemplet Töre. Hela träindustrien i bygden stod inför totalkrasch. Ännu medan industrien hållits i gång

har den lilla socknen på tio år betalat ut 680 000 kronor till arbetslöshetens bekämpande. Trots 143 000 kronor av skatteutjämningsmedel för 1952 utgjorde den kommunala utdebiteringen 14:10 per skattekrona. Utflyttningsöverskottet är på 10 år 800 personer.

Härtill kommer en annan sida av problemet. Det finns gott om barn i övre Norrland. I Norrbotten utgör exempelvis barn under 15 år 31 procent av befolkningen, medan motsvarande siffror i övriga landet är 21. Till 1965 ökar de arbetsföra åldrarna med 40 procent i Norrbotten mot 5 procent i det övriga landet. Men det betyder bara att flykten från hembygden ökar ytterligare. De livskraftigaste årsklasserna flyttar söderut. Samtidigt väntar man att antalet åldringar i Norrbotten kommer att fördubblas inom det närmaste årtiondet.

Detta är en del av hela Norrlands problem. I den kommunistiska motionen nr 95 i andra kammaren, som väcktes i januari, erinras om att nettoutflyttningen från Norrland är omkring 5 000 personer om året och att de senaste åren detta varit kännbarast för Jämtland, Västerbotten och Västernorrland.

Orsakerna härtill är främst att söka i bristen på industri och trygghet, knappheten på arbetstillfällen, inte minst för kvinnorna, näringslivets ensidighet och konjunkturkänslighet. Medan vi 1950 hade 96 industriarbetare per 1 000 invånare i Sverige som helhet, var motsvarande siffror i Västernorrland 75, i Norrbotten och Västerbotten 46 och i Jämtland endast 26.

Utom den vanliga arbetslösheten, som är större i Norrland än söderut, har vi en stor maskerad arbetslöshet. Denna framträder särskilt bland kvinnorna. Det räcker att erinra om att av Norrlands 76 000 industriarbetare är endast 6 000 kvinnor. En undersökning visar exempelvis att enbart i Kramfors finns

Bildande av ett statligt aktiebolag med uppgift att i Norrland starta vissa förädlingsindustrier.

det 600 kvinnor som behöver förvärvsarbete.

Kramfors är för övrigt en av de få städer som vid senaste årsskifte uppvisade en minskad befolkning. Rationaliseringsprocessen inom stadens skogsindustrier beräknas göra mellan 500 och 800 man arbetslösa. Arbetsförmedlingens föreståndare uttalade i Morgon-Tidningen den 15 september förra året: »Den manliga ungdomen får inte stora chanser att komma in i industrien... den försöker också komma iväg söderut och norrut bort från Ådalen... kvar i Kramfors blir ett växande antal pensionärer.»

Staden tvingas lägga ut cirka en miljon kronor årligen för kommunala extraarbeten utöver de beräknade ordinarie på grund av den stora arbetslösheten. Man har en yrkesskola i staden, och där pågick i vintras en omskolningskurs för metallarbetare, som inte kan få sysselsättning vare sig i staden eller länet.

Ett annat exempel är Alby. Superfosfatfabriken nedlades vid jultiden 1945. Samhället hade då cirka 1 700 invånare. Vid årsskiftet 1952—1953 hade invånarantalet sjunkit till 888, därav fjärdedelen folkpensionärer. Det enda som kom i stället för superfosfatfabriken, som hade 350 anställda, var en liten metallindustri, som enligt senaste uppgifter sysselsätter bara ett 20-tal man. All centralt belägen tomtmark i samhället är bolagsägd. Det innebär att ingen ny industri släpps fram. Skogsbolagen anser nämligen att arbetskraften skall ligga i reserv för skogsarbete. Fackföreningen har gjort regeringen uppmärksam på problemet. Den önskar industri. Jag känner inte till om regeringen vidtagit några åtgärder i anledning av framställningen.

Riksdagen känner numera bättre än förr läget i Norrland. Ingenting av vad som anförts är nytt. Det har klarlagts och påvisats i en lång rad utredningar.

Man kan väl t. o. m. säga att knappast någon annan del av landet blivit föremål för studier, analyser och hugskott i samma mån som Norrland och särskilt övre Norrland. Och ändå kan det inte upprepas nog många gånger hur de naturliga möjligheterna sumpas, hur Norrland verkligen, för att citera en känd strof, med en annan politik skulle kunna bli pärlan i Sveriges kungakrona. Norrland har 57 procent av skogsarealen, omkring 90 procent av mineraltillgångarna och nära 80 procent av den exploaterbara vattenkraften. Norrland svarade före kriget för 35 procent av landets export, men har bara 18 procent av landets befolkning. Norrland bidrar inte bara genom sin export till det övriga landets försörjning med viktiga importvaror, det tryggar också en stor del av det övriga landets behov av elektrisk energi. Med en förnuftig utbyggnad av näringslivet skulle Norrlands bidrag till hela landets försörjning bli ändå större.

Ännu är träförädlingen Norrlands viktigaste industri. Där sker sedan länge en långtgående rationalisering, som drar den industriella verksamheten från inlandet till kusten och minskar arbetstillfällena. Det har lämnats fantastiska uppgifter om hur denna rationalisering hotar att under de närmaste åren reducera vissa cellulosaforetags mänskliga arbetskraft med 25, 50, ja, det talas också om 75 procent. Om inte statsmakterna ingriper på dessa områden och framtvingar åtgärder för vidareförädling av landets främsta naturtillgång, kan denna utveckling bli katastrofal för Norrland.

I vår motion, nr 95, diskuteras emellertid främst frågan om det norrländska näringslivets differentiering och vidareförädlingen av Norrlands andra stora råvara, malmerna. Omkring tre fjärdedelar av landets järnmalm brytes i Norrland. Där finns emellertid bara 25 procent av landets järn- och stålförädling,

Bildande av ett statligt aktiebolag med uppgift att i Norrland starta vissa förädlingsindustrier.

8 procent av järnmanufakturen, 6 procent av mekaniska verkstäder och gjuterier samt 1 procent av valsverk och elektromekanisk industri. Om inte Gävleborg skulle medräknas vore proportionerna ändå ofördelaktigare. Detta framstår så mycket orimligare som Sverige har ett stort importöverskott av förädlad järn. Så utgjorde i fjol importen av handelsfärdigt järn och stål 576 000 ton mot en export av endast 146 000 ton. För första halvåret i år är motsvarande siffror 330 000 ton respektive 65 000 ton. Importen av plåt är större än hela landets produktion av denna vara.

Dessutom ökar råvaruproduktionen på förädlingsindustriens bekostnad. Åren 1946—1953 ökade sålunda gruvbrytningen med 93 procent. Samtidigt ökade järn-, stål- och metallverkstäder produktionen med endast 45,6 procent, verkstadsindustrien med 33,6 procent, medan järn- och metallmanufakturen minskade med över 3 procent.

När den senaste norrlandskommittén tog ställning till frågan om näringslivets differentiering i Norrland, pekade den på vikten av ytterligare järnförädling, som den betecknade såsom den främsta uppgiften. Den gav också som bekant en rik provkarta på lämpliga produkter som borde kunna framställas i Norrland.

Statsmakterna har i princip erkänt betydelsen av en omfattande järnförädlingsindustri, grundad på malmerna i Norrland. När staten 1905 blev hälftenägare i lapplandsgruvorna, inskrevs som en uppgift i bolagsordningen att igångsätta en järnförädling inom Norrbotten. Som bekant har privatintressena med framgång saboterat denna linje.

Liknande har skett i skogsindustrierna, där privatföretagen eftersträvat att dra råvaran ofördlad söderut.

Skapandet av Norrbottens järnverk och Statens skogsindustrier har försvagat verkningarna av detta sabotage men inte kunnat bryta det. Därför är det tyd-

ligt att nya statliga ansträngningar måste till, om man vill göra slut på den koloniala karaktären av de norrländska naturtillgångarnas exploatering, om man vill trygga en nationalekonomiskt rationell användning av dessa rikedomar och om man vill ge befolkningen betingelser jämförliga med dem för landets övriga befolkning.

I vår motion, II: 95, har vi begärt konkreta åtgärder för att åstadkomma en vidareförädling av malmerna i manufakturens form. Som den lämpligaste metoden att organisera och leda en sådan verksamhet rekommenderar motionärerna, att ett statligt aktiebolag motsvarande Statens skogsindustrier bildas.

Riksdagen har alltid varit principiellt välvillig gentemot utredningsförslag till förmån för det norrländska näringslivet. I dessa dagar är det femtio år sedan den första stora norrlandsutredningen blev färdig. Ett helt bibliotek med offentliga utredningar har sedan under detta århundrade uppstått, vilket bär vittnesbörd om en stor platonisk välvilja från statsmakternas sida. Nu har också den socialdemokratiska partistyrelsen tillsatt en speciell norrlandsutredning för beredning av de olika norrlandsproblemen. Om detta har skett för att komma ur utredningskineseriets återvändsgränd och för att leda in utvecklingen i mer fruktbara spår eller om det främst skett i en känsla av att alla dessa utredningar, som inte resulterar i något, är något genant för samhället, skall jag lämna därhän. Själva åtgärden har dock fattats som ett löfte.

Utskottet åberopar i sitt utlåtande till vår motion riksdagens beslut 1953, att regeringen skulle bearbeta tidigare överväganden, utredningar, förslag och andra åtgärder så att kvarstående olösta norrlandsfrågor kommer till sin rätt. Utskottet erinrar också om att regeringen den 15 januari i år tillkallat en särskild utredningsman med uppgift att inventera kvarstående olösta norrlands-

Bildande av ett statligt aktiebolag med uppgift att i Norrland starta vissa förädlingsindustrier.

frågor. Det är ingen tidsödande uppgift för nämnde utredningsman.

Utskottet åberopar också den s. k. töretredningens betänkande, och slutligen erinrar utskottet om riksdagens begäran om en utredning av Tornedalens och Överkalixbygdens försörjningsfrågor. Jag hoppas att töretredningens förslag utan dröjsmål skall komma inför riksdagen. Men här gäller det en enda ort. Frågan om Tornedalens och Överkalixbygdens problem gäller den nordligaste delen av Norrland. Antagligen förhåller det sig så, att denna bygds problem bäst skulle kunna lösas genom vidareförädling av malmerna. I Tornedalen finns som bekant stora tillgångar av rika malmer, som numera inte brytes, än mindre förädlas. I Tornedalen har tidigare funnits — jag tror redan på 1600-talet — anläggningar för förädling av både järn och koppar.

Jag vill notera att utskottet i likhet med motionärerna finner frågan om en fortsatt utveckling och ökad differentiering av det norrländska näringslivet värd den största uppmärksamhet. Men det har riksdagen funnit i 50 år nu. Uttalet är visserligen tacknämligt, men det räcker inte. Jag har den uppfattningen, att riksdagen borde ha gått ett steg längre och gett regeringen en klar anvisning om hur man skall gripa sig an problemet. Denna sak brådskar. Jag tycker inte att det finns anledning att vänta på en ny kris innan man tar ett nytt steg. Planer är utarbetade — det finns en diger lunta med omsorgsfullt utarbetade förslag från kungl. kommittéer. Vi har i vår motion visat en möjlig metod för att realisera dessa planer. Med hänvisning härtill ber jag att få yrka bifall till motionen II: 95, som innebär

att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer om förslag till bildandet av ett statligt aktiebolag med uppgift att i Norrland skapa förädlingsindustrier i större skala med malmerna som råvarubas, samt

att planerna för denna nya företagssamhet utformas under hänsynstagande till arbetskrafts- och sysselsättningsproblem, som förefinnes i de olika norrlandslänen.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Av den redogörelse, som herr Hagberg i Stockholm här lämnat, har vi uppmärksamats på — vilket vi kände till redan tidigare — att man uppe i Norrland brottas med mycket stora problem. Den saken har ju för övrigt kammarens ledamöter själva kunnat förvissa sig om på ort och ställe. Jag kan emellertid upplysa herr Hagberg om att när vi behandlade hans motion i avdelningen, ansåg vi att de i motionen påtalade problemen var av den art, att något på ett eller annat sätt borde åtgöras. Som herr Hagberg själv redan sett har vi också i vårt utlåtande framhållit, att de i motionen påtalade frågorna är värda den största uppmärksamhet.

Jag vill också erinra om att riksdagen aldrig har ställt sig avvisande till sådana frågor som rört Norrland. Såsom framgår av utskottsutlåtandet har det tvärtom företagits en stor mängd utredningar i olika norrlandsfrågor, men det tar självklart sin tid att komma till rätta med de stora problemen. Att därför nu avge en förnyad skrivelse till Kungl. Maj:t i den ena eller den andra frågan, som man begär i motionen, tjänar inte mycket till. Det finns redan ett mycket stort material att arbeta med. Frågorna ligger under Kungl. Maj:ts prövning, och vi kan sålunda förvänta, att det så småningom kommer att vidtagas lämpliga åtgärder i den mån detta är möjligt. En hel del frågor är för övrigt redan uppklarade. Jag tänker här närmast på skogsindustrierna, järnverket i Luleå m. m.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ledarhundar för blinda.

Herr HAGBERG i Stockholm (k):

Herr talman! Om statsutskottets avslagsyrkande på vår motion förestavats av de tankegångar som här framförts och de beslut, som riksdagen redan fattat, så noterar jag detta med tillfredsställelse. Jag anser emellertid att de i motionen påtalade frågorna är värda en opinionsyttring, och därför vidhåller jag mitt yrkande, samtidigt som jag emellertid tror mig kunna tolka läget så, att det måhända inte råder så stora meningsskiljaktigheter mellan utskottet och motionärerna i dessa frågor.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.**Ledarhundar för blinda.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 160, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om ledarhundar till de blinda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Det är ju en mycket blygsam framställning som görs i föreliggande motion; den är dock inte av mindre betydelse för de människor det härvidlag gäller. Det har också från utskottets sida förklarats, att det inte råder några delade meningar i frågan, och man kan ju inte gärna förutsätta annat än det berättigade i att bördan lindras för de olyckliga människor som drabbats av blindhet. Då jag i motionen endast yrkat på hemställan hos Kungl. Maj:t om en utredning i frågan, tycker jag att utskottet borde ha kunnat tillmötesgå detta önskemål i stället för att avvisa motionen som utskottet nu gör.

De instanser man här åberopar hör-

des vid ett tidigare tillfälle då vi motionerade i frågan, nämligen år 1946. Vederbörande har förklarat sig alljämt vidhålla de synpunkter som då framfördes. Detta är ju nu många år sedan, men man tycker ju att det i dag för dessa instanser skulle visa sig föreligga kanske ännu större behov än tidigare att bringa de blinda den i motionen åsyftade hjälpen, nämligen sådana blinda, som på grund av dålig ekonomisk ställning är i behov därav.

I dessa uttalanden från 1946 har bland annat sagts, att denna hjälp med ledarhundar åt de blinda har så liten omfattning, att man mycket väl skulle kunna lita till filantropien, d. v. s. välgörenheten, eller de organisationer som finns för dessa ändamål. Jag vill då erinra om att någon organisation — jag minns inte riktigt vilken — strax innan vi 1946 avgav vår motion genom ett upprop till allmänheten hade sökt anskaffa medel för att hjälpa blinda att få ledarhundar. Denna vädjan till allmänheten hade emellertid rönt så liten anklång, att den egentligen inte hade någon som helst effekt. I anledning därav motionerade vi som sagt i frågan 1946. Då vi vet, att behovet i detta avseende är stort också i dag och att det finns många blinda, som måste ha denna hjälp men inte själva har resurser att skaffa sig den, då det hela ställer sig ganska dyrt, har vi menat det vara berättigat med en motion i här ifrågasvarande syfte.

Nu har emellertid utskottet förklarat, att frågan skall tas upp i ett vidare sammanhang, och jag för min del drar därav den slutsatsen, att man kommer att beträda den vägen att genom en ökning av anslaget till de blindas föreningar göra det möjligt att anskaffa ledarhundar åt sådana blinda som äro i behov därav. Med hänsyn till att frågan måste komma igen vid nästa års riksdags vårsession skall jag nu avstå från att yrka bifall till motionen, men jag återkommer i frågan, därest man

Ändrade bestämmelser om restitution av regleringsavgift och regleringsbidrag under fettvaruregleringen.

inte gör något för att täcka det behov som berörts i motionen.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Ändrade bestämmelser om restitution av regleringsavgift och regleringsbidrag under fettvaruregleringen.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 60, i anledning av väckt motion angående ändrade bestämmelser om restitution av regleringsavgift och regleringsbidrag under fettvaruregleringen.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Jag skulle tro, att åtskilliga av kammarens ärade ledamöter vid läsningen av den motion som vi nu har att avhandla liksom vid studiet av bevillningsutskottets utlåtande har funnit, att den fråga det här gäller är av ganska speciell och svårgripbar natur. Några ord till orientering kan kanske därför vara på sin plats.

Fettvaruregleringen är som bekant ett led i jordbruksregleringen, och dess främsta uppgift är att hålla priset på margarin uppe på en sådan nivå, att avsättningen av det inhemska smöret tryggas. Åtgärder i detta syfte är inte någon nyhet. Redan på 1930-talet befanns det erforderligt att stödja smöret, och acciser infördes då till en början på margarin och sedan också på en del därmed likställda varor. Under krigsåren var det emellertid nödvändigt att även stimulera den svenska oljeväxtodlingen, och då sänktes margarinaccisen samtidigt som man lät oljeväxtpri-serna stiga. Krigsåren medförde också andra komplikationer, som nödvändiggjorde ett clearingförfarande, varigenom man kunde utjämna prisskillna-

derna mellan de inhemska och de importerade fettvarorna.

Dessa båda typer av statligt ingripande — accis och prisclearing — fanns sålunda när riksdagen år 1947 fattade beslut om riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, och de behölls sedan som ett medel för genomförandet av jordbruksregleringen på hithörande områden. De metoder som sålunda kom till användning var emellertid invecklade, och bestämmelserna blev splittrade och krångliga och motverkade i viss mån varandra. På grund härav lades hela systemet om vid förra årets riksdag. Acciserna avskaffades och prisclearingen slopades.

Det nya systemet för fettvaruregleringen har samma syfte som det gamla, nämligen att fördyra margarin. Detta resultat vinner man nu på så sätt, att man fördyrar råvaran genom att i samband med importen ta ut en särskild avgift, kallad regleringsavgift.

Emellertid används ju de på detta sätt fördyrade importerade fettråvarorna även för andra ändamål än som råvaror för margarin och annat matfett. Bland annat används de i stor utsträckning av den tekniska industrien för framställning av tvål och vissa andra tvättmedel, stearinljus o. s. v. Detta har nödvändiggjort tillskapandet av en sådan anordning, att inte den av regleringsavgifterna föranledda prishöjningen på råvarorna skall drabba även den tekniska industrien, som ju annars skulle få arbeta med högre kostnader än motsvarande industrier utomlands och sålunda bli ett icke avsett offerväsen för smörpriset. Man har vidtagit den anordningen, att ett s. k. regleringsbidrag utbetalas till de företagare, som använder avgiftsbelagda varor vid framställning av tekniska artiklar. Den egentliga principen är sålunda, att den som använder råvaran för tekniskt bruk skall få ett bidrag, lika stort som den regleringsavgift, som

Ändrade bestämmelser om restitution av regleringsavgift och regleringsbidrag under fettvaruregleringen.

betalats vid importen av varan. Härigenom skulle vår tekniska industri komma att arbeta på lika villkor som världsmarknaden.

När de importerade fettråvarorna genom regleringsavgiften har stigit i pris, har också det inhemska slakterifettet, för vilket gäller fri prissättning, i viss mån stigit. Detta är således en följdforeteelse till regleringssystemet, och det har därför varit nödvändigt att betala regleringsbidrag även för inhemskt slakterifett, som används inom den tekniska industrien.

Så långt är ju allt gott och väl. Men saken har kompletterats en del, och det är denna komplikation som är anledningen till att ärendet nu behandlas av kammaren.

Jordbruksnämnden har vid tillämpningen av bestämmelserna funnit, att om regleringsbidrag betalas för inhemskt slakterifett med ett belopp som motsvarar den regleringsavgift, som man får betala vid import av fettråvaror, så kommer man ned till ett verkligt pris för fabrikanterna på detta inhemska slakterifett, som ligger under världsmarknadspriset på likvärdigt fett. Detta har jordbruksnämnden uppfattat som en subvention åt vederbörande industrier.

I denna kalamitet har jordbruksnämnden sökt åstadkomma ett riktigt resultat genom att med ett visst obetydligt undantag *sänka alla* regleringsbidrag till 90 procent av regleringsavgiftens belopp. Sedan frågan underställts Kungl. Maj:t har bidragsbeloppet höjts till 95 procent. Bidraget har alltså blivit 5 procent lägre än den regleringsavgift med vilken det importerade fettet fördyrades. Detta medför naturligtvis, att om en fabrikant skulle enbart förbruka importerade råvaror, skall han i själva verket betala 5 procent mer än som motsvarar världsmarknadspriset. Förbrukar fabrikanten enbart eller till övervägande del svenskt slakteri-

fett, får han återigen en avsevärd jordbruksnämnden kallar subvention. Men det är enligt min mening mycket tvivelaktigt, om ordet subvention här är på sin plats. Kommerskollegium har understrukit ett uttalande av Stockholms handelskammare, vari framhålls, att om ett hundraprocentigt regleringsbidrag skulle innebära, att den tekniska industrien vid något tillfälle finge sina här i landet köpta råvaror till ett pris understigande världsmarknadspriset, så är detta en konsekvens som måste följa av systemet och som följaktligen bör accepteras.

Sett från statskassans synpunkt ger regleringssystemet ett årligt överskott på 50 å 60 miljoner kronor. En utbetalning av regleringsbidrag efter 100 procent skulle endast föga nagga detta överskott i kanten. Men därmed må vara hur som helst, man kan väl dock aldrig komma ifrån att det är otillfredsställande, att fabrikanterna tvingas betala för högt pris för det importerade fettet på grund av tekniska ofullkomligheter vid utbetalning av regleringsbidrag för det inhemska slakterifettet.

De kritiska anmärkningar jag här riktat mot systemet är inte avsedda som något klander mot jordbruksnämnden. Jag vet alltför väl vilka svårigheter som möter när man skall försöka sig på ett regleringsförfarande. Jag har emellertid velat lämna denna kommentar till bevillningsutskottets yttrande för att i korthet belysa, hurusom en av riksdagen beslutad reglering lätt utlyser kedjereaktioner av de mest oväntade slag — komplikationer kan uppstå där man minst anar det.

Herr talman! Det är tacknämligt att bevillningsutskottet i sitt betänkande velat hävda nödvändigheten av att regleringsförfarandet handhas likformigt och på sådant sätt att företagarna inte tillfogas någon obehörig förlust och inte heller får någon obehörig vinst på

Ändrade bestämmelser om restitution av regleringsavgift och regleringsbidrag under fettvaruregleringen.

detta system. Liksom bevilningsutskottet hoppas jag, att den nu sittande jordbruksprisutredningen har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och finner en lösning i enlighet med utskottets här av mig citerade uttalande.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Redan 1953, när vi genomförde den författning det här gäller, kom vi inom bevilningsutskottet underfund med att detta var en svår fråga. Den var inte så lätt som den vid ett hastigt överslag kanske synes vara. Det var i det sammanhanget som bevilningsutskottet också tillstyrkte att Kungl. Maj:t skulle få en fullmakt i detta avseende. Det är ju skrivet i författningen, att denna fullmakt kan överflyttas på jordbruksnämnden för att användas i olika situationer. Såväl Kungl. Maj:t som jordbruksnämnden har använt denna fullmakt under den tid dessa bestämmelser har varit i kraft, och så sent som i oktober försökte sig jordbruksnämnden på ett nytt system, kan man säga, varigenom man ville söka uppnå att det inte skulle bli någon obehörig vare sig vinst eller förlust för företagen.

Motionen har emellertid haft sin betydelse och den ligger däri, att den föranlett utskottet att se litet närmare på saken. Det är denna undersökning som föranlett utskottet att säga, att vid de undersökningar, som nu pågår i prisutredningsavseende på jordbrukets område, bör man underkasta dessa problem en ordentlig prövning. Det är vad utskottet säger sig under hand ha erfart. Jag kan därtill lägga att enligt vad en av utskottets ledamöter, som har haft med detta ärende att göra i prisutredningen, har meddelat mig, har också utredningen — samtidigt som bevilningsutskottet försökt att tränga in i detta problemkomplex — varit samsatt med att söka komma fram till en lösning av spörsmålet.

Jag tror därför, herr talman, att det inte finns någon som helst anledning att nu göra något utöver vad utskottet i detta sammanhang har föreslagit, och det är väl i stort sett något som också tillfredsställer herr Kollberg. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! När denna motion väcktes i januari månad, framhöll vi motionärer, att hela denna reglering behöver bli föremål för en genomgripande översyn. De yrkanden som vi framställde avsåg emellertid endast temporära åtgärder, som skulle kunna eliminera systemets mest framträdande brister, i avvaktan på att denna översyn komme till stånd.

Nu har det hänt en hel del sedan i januari månad. Våra önskemål har delvis blivit uppfyllda. Restitutionen har blivit höjd från 90 till i allmänhet 95 procent, och den utbetalas numera utan oskäligt dröjsmål. Dessutom har företagen i viss utsträckning fått kredit på regleringsavgiften, varför den inte blir så betungande.

Helt nöjda är vi emellertid inte. Det måste, såsom också framhållits av samtliga remissinstanser, utom jordbruksnämnden och slakteriförbundet, vara principiellt felaktigt, att en importerad fettråvara, som användes i den tekniska industrien, skall bli belastad med en extra avgift på fem procent, d. v. s. skillnaden mellan regleringsavgiften och restitutionsbeloppet. I en tid då man gör ansträngningar för att pressa ned priset på varorna, måste en sådan råvarufördyring vara alldeles felaktig. Detta tycker man skulle vara alldeles självklart. Men vad är då anledningen till motviljan mot att den, som importerar en fettråvara för tekniskt bruk, skall få tillbaka hela den regleringsavgift som är erlagd? Vad är anledningen till motståndet på denna punkt? Det

Ändrade bestämmelser om restitution av regleringsavgift och regleringsbidrag under fettvaruregleringen.

är vad herr Kollberg tidigare berörde, nämligen att det inte utgått någon regleringsavgift på det svenska slakterifettet. Priserna har stigit i skydd av regleringen och man har funnit det vara nödvändigt att ge regleringsbidrag också för det inhemska fettet. Här har nu uppstått förhållanden som är mycket uppseendeväckande. Jag vill konstatera att det gäller undantagsfall, men på grund av denna reglering har det faktiskt kunnat förekomma att en industri haft möjlighet att köpa en fettråvara för under en krona per kilo och sedan ändå få ett regleringsbidrag av myndigheterna på ungefär 1:40. De har alltså fått råvaran gratis och dessutom fått en viss ersättning för att de har tagit hand om denna inhemska fettråvara. Detta kunde givetvis inte fortgå. Det var ju uppenbart orimligt, och därför har jordbruksnämnden på sista tiden hittat på att regleringsbidrag betalas endast i den mån som den inhemska fettråvaran kostar 20 öre mer än regleringsbidraget. Det har alltså till följd att om någon kommer och vill sälja en inhemsk fettråvara till en industri för 1:20, måste industrien svara: Nej, det är alldeles för billigt. Om vi köper den för 1:20 får vi inte något regleringsbidrag. Ni måste ta 1:70, ty då kan vi få ett regleringsbidrag på cirka 1:40. Det anförda visar hur orimligt denna reglering verkar.

Häremot kan invändas att detta i alla fall visar att det är orimligt att ge restitution med 100 procent, när den tekniska industrien i undantagsfall — jag vill påpeka att det gäller undantagsfall — kunnat få så förmånliga villkor. Men ur den synpunkten är det för dessa fall likgiltigt om restitution utgår med 95 eller 100 procent, ty det är där fråga om helt andra marginaler. Man måste därför komma fram till att frågan om priserna på den inhemska fettråvaran får lösas för sig, för att man sedan när
3 — *Andra kammarens protokoll 1954. Nr 28.*

det gäller den importerade fettråvaran skall kunna ha den i princip riktiga inställning, som också jordbruksministern gav uttryck för i sin ursprungliga proposition, nämligen att man inte skall fördyra denna råvara.

Bevillningsutskottet har hemställt att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, och det låter ju mycket avspisande, men som utskottets ärade ordförande nyss framhållit har bevillningsutskottet sagt ifrån att denna reglering har verkat på ett sätt som i enskilda fall givit otillfredsställande resultat. Utskottet säger att det synes angeläget att Kungl. Maj:t och jordbruksnämnden med uppmärksamhet följer dessa förhållanden och vidtager de åtgärder, som kan finnas vara erforderliga för att åstadkomma en likformighet vid tillämpningen av bestämmelserna.

Herr talman! Jag finner det vara utsiktslöst att nu ställa något särskilt yrkande. Jag vill endast uttrycka förhoppningen att myndigheterna kommer att ta större hänsyn till motiveringen än till utskottets yrkande.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag vill bara bekräfta att det är just herr Gustafsons i Göteborg sista lilla skildring som föranlett utskottet att skriva så för motionärerna välvilligt som nu faktiskt skett, så välvilligt att till och med herr Gustafson borde vara belåten. Han borde också ha tackat för att detta ärende inte avgjordes i våras. Det förhåller sig nämligen så, att bevillningsutskottets tullavdelning, alltså dess första avdelning, då enhälligt kommit till det resultatet att motionen skulle avstyrkas helt och hållet.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Det gläder mig att en betydande del av bevillningsutskottets ledamöter kommit på bättre tankar än

Ändringar i förmögenhetsbeskattningen m. m.

i våras och tydligen insett hur denna fråga verkligen ligger till.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Ändringar i förmögenhetsbeskattningen m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 61, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar beträffande förmögenhetsbeskattningen m. m.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 331 av herr *Björnberg* och II: 430 av herr *Edström* hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagda förslag till förordningar dels om ändring i förordningen den 26 juli 1947 om statlig inkomstskatt dels om ändring i förordningen samma dag om statlig förmögenhetsskatt.

De i motionerna framlagda förslagen syftade till att åstadkomma vissa lättnader i förmögenhetsbeskattningen.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 331 av herr *Björnberg* och II: 430 av herr *Edström* om vissa ändringar beträffande förmögenhetsbeskattningen m. m. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Spetz*, *Söderquist*, *Kristensson* i *Osby*, *Kollberg* och *Strandh*, vilka ansett att utskottets motivering bort erhålla annan av reservanternas angivna lydelse;

II) av herrar *Velander* och *Nilsson* i *Svalöv*, som under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 331 av herr *Björnberg* och II: 430 av herr *Edström* ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till sagda motioner, antaga i reservationen framlagda förslag till

1) förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

2) förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *HAGBERG* i *Malmö* (h):

Herr talman! Jag har inte i bevillningsutskottet suttit på denna fråga, men då herr *Nilsson* i *Svalöv* har insjuknat och är förhindrad att komma hit skall jag i hans ställe be att få säga några ord i saken. Jag har en särskild anledning att så göra då jag tidigare i utskottet sysslat med denna angelägenhet och också i 1949 års skatteutredning arbetade med detta problem, ett arbete som resulterade i att jag tillsammans med folkpartiets representanter i kommittén, herrar *Petrén* och *Sandberg*, lade fram en reservation med principiellt samma yrkande som göres i den i detta betänkande behandlade motionen av herrar *Björnberg* och *Edström*.

Som kammarens ledamöter säkert har funnit innehåller denna motion två yrkanden. För det första föreslår motionärerna att skattepliktsgränsen för förmögenhetsskatten skall höjas från nuvarande 50 000 kronor till 75 000 kronor för äkta makar. Såvitt jag förstår har utskottet i verkligheten endast en enda invändning att göra emot detta förslag, och det är — jag tillåter mig här citera — »att man vid förmögenhetsskatten alltid haft en för gifta och ensamstående enhetlig regel». På grund härav anser sig utskottet inte kunna — jag citerar på nytt — »förorda ett frångående av den sedan gammalt gällande och även vid 1952 års omläggning av den statliga direkta beskattningen godtagna regeln med en enhetlig skattepliktsgräns vid förmögenhetsbeskattningen för äkta makar och ensamstående». Jag medger gärna, herr talman, att jag är en ganska konservativ människa, men så konservativ är jag verkligen inte, att jag kan lägga

Ändringar i förmögenhetsbeskattningen m. m.

i dagen någon sympati för det slags konservatism som talar ur detta utskottsbetänkande, i varje fall i den del som jag här har upphållit mig vid. Jag har ingen riktig förståelse för att man bemöter en argumentering, som åtminstone gör anspråk på att ha sakliga utgångspunkter, enbart med att det alltid har varit så eller så. Snarast styrks jag av utskottets argumentering — någon skulle kanske rent av våga säga brist på argumentering — i min uppfattning att en höjning av skattepliktsgränsen verkligen är befogad. Jag kan inte se att det finns någon anledning till att äkta makar skall drabbas av förmögenhetsskatt enbart därför att de har gift sig.

Jag skulle därför kunna finna det motiverat med en dubbelt så hög skattepliktsgräns för gifta som för ogifta. Att motionärerna inte sträckt sig längre än till att föreslå en skattepliktsgräns för äkta makar som ligger 50 procent högre än den för ogifta visar enligt min mening en moderation som borde ha föranlett en något välvilligare prövning av denna sak från utskottets sida än den som kommit motionen till del.

Detta var vad gäller motionen i dess förra del. I den senare delen föreslår motionärerna, att förmögenhetsskatten skall göras avdragsgill vid taxering till statlig inkomstskatt. Detta är ju en gammal fråga som vi ofta har diskuterat här i kammaren och som kammarens ledamöter väl känner till.

Beträffande detta yrkande säger utskottet, att en sådan avdragsrätt skulle innebära ett betydande avsteg från en ur olika synpunkter väl motiverad konstruktion av förmögenhetsbeskattningen.

Det förefaller mig i varje fall som om utskottet härvidlag inte till fullo beaktat, att motionärernas yrkande i verkligheten går ut på en ändring i fråga om den statliga inkomstskatten. Vad det gäller är ju att få fram den inkomst som har egentlig bärkraft. Att

härvid räkna med den del av inkomsten som åtgår för att gälda förmögenhetsskatten är såvitt jag begriper denna sak inte realistiskt. Har en viss inkomst gått åt till en ofrånkomlig utgift så existerar ju inkomsten inte längre, och då kan den väl heller inte ha någon skattekraft.

Motionärerna erinrar i detta sammanhang om att kommunalskatten får avdragas vid taxering till statlig inkomstskatt. Eftersom förmögenhetsskatten i princip är en skatt på förmögenhetsavkastning — ehuru normen för skatten, som vi vet, är förmögenhetens storlek — så föreligger nog samma skäl för en avdragsrätt i fråga om förmögenhetsskatten som i fråga om kommunalskatterna. Det förhållandet, att den ena av dessa skatter utgår till kommunen under det att den andra utgår till staten, har enligt min mening ingen som helst betydelse i detta sammanhang. Vad som har betydelse är väl att två personer med lika stora inkomster, den ena inkomsten härrörande enbart av arbete och den andra helt eller delvis av kapital, får betala olika höga skatter.

Slutligen, herr talman, har utskottet hänvisat till 1950 års skattelagssakkunnigas förslag till förenkling av vissa beskattningsregler, vilket förslag av de sakkunniga beräknas medföra ett inkomstbortfall för staten av ca 112 miljoner kronor. Utskottet har funnit detta förhållande ensamt kunna vara tillräckligt skäl för ett avslag på motionerna. Jag vill, herr talman, i anslutning här till bara erinra om att den meningsriktning, som jag tillhör, vid årets riksdag har framlagt förslag till besparingar av sådan omfattning, att utrymme skulle ha funnits såväl för denna skattesänkning som för en sänkning av uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten från 110 till 100.

Ja, herr talman, detta är ungefär vad jag skulle vilja säga i den här frågan. Jag slutar med att yrka bifall till re-

Ändringar i förmögenhetsbeskattningen m. m.

servation nr II) till det här föreliggande betänkandet från bevillningsutskottet.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Den årliga förmögenhetsskatten har många gånger diskuterats här i kammaren. Då dessa motioner behandlades i fjol framhöll vi från folkpartihåll, att vi i princip ansluter oss till dessa förslag. Vi har också tidigare anslutit oss till tanken att förmögenhetsskatten skall vara avdragsgill. Inkomstskatt bör inte utgå på det belopp som man har betalat till den årliga förmögenhetsskatten. Jag är i likhet med herr Hagberg av den uppfattningen, att vad man har betalat till den årliga förmögenhetsskatten inte innebär någon ökad skattekraft.

Under diskussionerna kring den årliga förmögenhetsskatten har det flera gånger framhållits, att en av skönhetsfläckarna på vårt skattesystem är det förhållandet, att marginalbeskattningen i vissa lägen tar mer än 100 procent av avkastningen från ett kapital. Denna skönhetsfläck borttvättas i stort sett om förmögenhetsskatten görs avdragsgill, även om det förenas med en ökning av förmögenhetsskatteskalorna.

Inom folkpartiet har vi vidare anslutit oss till tanken, att skattepliktsgränsen bör vara högre för äkta makar än för ensamstående. Man får därigenom, menar vi, en riktigare avvägning ur skatteförmågesynpunkt. Dessa principiella synpunkter har vi anfört i en reservation till utskottsbetänkandet, men vi betonar där samtidigt, att vi anser, att dessa förändringar för närvarande bör anstå. När det gäller turordningen för skattesänkningar menar vi nämligen, att man i första rummet bör vidtaga en sänkning av den statliga inkomstskatten. Det är samma tankegång, som vi framfört i en motion, som avlämnades i januari månad i år.

Herr talman! Ur dessa synpunkter

ber jag att beträffande motiveringen få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Spetz m. fl., och i övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Det sägs, att det är skönt att människorna har så lätt att glömma vad som skett. Detta faller mig i minnet, när jag tänker på att man fullständigt glömmet bort den principiella uppdelning mellan inkomstskatt och förmögenhetsskatt, som skedde 1947. Före 1947 hade vi ju en sammanblandning dels med de 60 procenten och dels med den hundradel, som lades till inkomsten. 1947 beslöt riksdagen, att inkomstskatten skulle vara en skatt för sig och förmögenhetsskatten en skatt för sig. Nu försöker man koppla ihop dem igen genom denna avdragsbestämmelse. Man har mycket delade uppfattningar om hur man skulle kunna ta igen vad som på det sättet förlorats. Man kan emellertid inte jämföra förmögenhetsskatten med kommunalskatten. På kommunalskatten utdebiteras det ju olika i hela landet, men man har en gemensam skatteskala i fråga om förmögenhetsskatten.

Nu har det inväntats, att alla ju inte får samma avkastning på sin förmögenhet. Det beror ju inte på någon skatteskala eller på några statliga anordningar. Skall man över huvud taget här göra någon anordning, måste enligt utskottets mening de båda skatteformerna hållas isär. Det som skall ske i fråga om förmögenhetsskatten måste ske inom förmögenhetsskattens ram och inte inom inkomstskattens. Jag är inte alls blind för att man mycket väl kan ordna dessa ting genom anordningar i skatteskalen. Jag vill erinra om 1949 års skatteutredning och reservationerna som fogats till den. Såväl herr Hagberg, vill jag minnas, som de folkpartistiska representanterna den gången ville liksom motionärerna här

Ändringar i förmögenhetsbeskattningen m. m.

genomföra avdragsrätten med en höjning av skatten upp till 22 promille i stället för de nu utgående 18 promille på den högsta förmögenheten. Men jag vill även erinra om att Gustaf Söderlund ville genomföra anordningen med avdragsrätten utan någon höjning i skatteskalen. Man får nog se till, att man försöker komma till en någorlunda enig ståndpunkt i detta avseende, innan man vidtar några åtgärder.

Sedan är det väl, herr talman, tämligen klart vad utskottet här mycket starkt understryker, och vad herr Kristensson också starkt underströk: om vi kommer i det läget, vilket jag hoppas, att vi får möjlighet att genomföra en skattesänkning, är det icke förmögenhetsskatten som först och främst skall undergå en sänkning. Andra skatter måste komma i första hand. Vi får således avvakta tidpunkten. Är vi överens om att förmögenhetsskatten icke skall sänkas i första hand utan — här står jag ungefär på samma linje som herr Kristensson — i stället inkomstskatten, borde det kunna finnas vissa möjligheter till att vi en gång, när vi kommer fram till en förändring av förmögenhetsskatteskalen, kan göra den inom samma förmögenhetsskatts ram. Men när det kan ske det har varken herr Kristensson eller jag möjlighet att i dag bedöma med de utgångspunkter vi har.

Nu säger herr Hagberg, när han yrkar bifall till högermotionen: Högern har lagt fram förslag, som borde möjliggöra den sänkning, som här föreslås. Ja, det har högern visst gjort, men den har lagt fram förslag, som icke i vare sig denna kammare eller den på andra sidan sammanbindningsbanan har föranlett några åtgärder. Då är det ju inte möjligt att komma med den motiveringen, att det finns plats för att sänka förmögenhetsskatten.

Jag tror således, att — och jag är här på samma linje som herr Hagberg — den enda möjligheten till skattesänk-

ning är att pressa ned utgifterna. Den meningen har jag hävdad vid flerfaldiga tillfällen. Men för att vi skall kunna genomföra våra planer — det har ju herr Hagberg och jag varit överens om så många gånger — måste första förutsättningen vara att få en riksdagsmajoritet, som ställer sig bakom dem. Utan riksdagsmajoritet tjänar det ju inte ett uns till om vare sig herr Hagberg eller jag säger, att »det och det skall genomföras, om herrarna tar hänsyn till vad vi föreslagit».

Jag hemställer om bifall till utskottsbetänkandets såväl kläm som motivering.

Herr HAGBERG i Malmö (h) kort genmäle:

Herr talman! Det tjänar kanske inte mycket till att ta upp någon större debatt om dessa saker, men jag vill bara i anledning av vad bevillningsutskottets aktade ordförande här sagt påpeka, att då vi inom högern resonerar i skattefrågorna, måste vi självfallet, om vi är konsekventa, hela tiden göra det mot bakgrunden av det budgetalternativ som vi lagt fram. Annars hänger ju hela vår argumentering i luften.

Det kan låta bestickande, när herr Olsson i Gävle framhåller att riksdagen ju redan fastställt en helt annan budget än den vi sålunda föreslagit och att det inom den fastställda budgeten inte finns utrymme för någon skattesänkning. Men mycket beror på hur den löpande budgeten kan komma att utfalla. Herr Olsson i Gävle har väl inte kunnat undgå att observera, att den budget som nu är helt klar och fullständigt kan överblickas, alltså förra årets budget, har utfallit på ett sätt som vi inte kunde förutse den gången budgeten fastställdes. Hade man då vetat att utfallet skulle bli så gynnsamt som det i själva verket blev, hade man måhända sett annorlunda på skattefrågorna. Det är inte alls otänkbart att den budget,

Ändringar i förmögenhetsbeskattningen m. m.

som nu löper, kommer, när den tiden är inne, att förete ett lika gynnsamt utfall som förra årets budget.

Herr OLSSON i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Det *kan* naturligtvis vara riktigt att resonera som herr Hagberg gör och säga, att högern är konsekvent. Men högern är i varje fall inte realistisk när det gäller denna sak och det brukar ju högern göra anspråk på. Det finns, såvitt jag kan förstå, efter de beslut som riksdagen redan fattat beträffande sjukförsäkringens genomförande o. s. v. inte något utrymme för en skattesänkning. Men om högern hade lyckats genomföra alla de förslag som högern lade fram under vårriksdagen, då hade man givetvis handlat konsekvent, om man nu påyrkat en skattesänkning.

Herr Hagberg erinrar om att budgetåret 1953/54 har uppvisat ett överskott. Men vi vet ännu mycket litet om detaljerna därvidlag — jag har inte hunnit studera dem, och jag tror inte att herr Hagberg heller har gjort det. Det skall emellertid bli mycket intressant att få reda på, hur det förhåller sig med de reservationer t. ex. beträffande fjärde huvudtiteln som enligt riksdagens medgivande skulle få överskridas. Kan det inte tänkas att de belopp, som skulle finnas kvar enligt tidningarnas uppgifter, är sådana som inte hunnit utbetalas före budgetårsskiftet? Förhåller det sig på det sättet har ju staten motsvarande skulder att betala under det nya budgetåret.

Jag tror inte att det finns någon anledning att nu ta upp någon större tvist om detta problem. Vi får nog tillfälle att återkomma därtill vid vårriksdagen, då vi bättre vet hurudant läget är. Jag vidhåller emellertid alltjämt, att om det finns möjligheter till en skattesänkning, är det icke förmögenhetsskatten som i första hand bör sänkas.

Herr HAGBERG i Malmö (h) kort genmäle:

Herr talman! Vi kanske inte i detta sammanhang skall diskutera budgetteknik, men eftersom herr Olsson i Gävle berörde frågan om reservationerna vill jag säga, att jag tror inte att jag gissar så fel, om jag utgår ifrån att en del av de eftersläpande reservationer, som finns i budgeten, så småningom kommer att falla bort, detta helt enkelt av den anledningen att hänsynen till penningvärdet och behovet av att föra en antiinflationpolitik kommer att göra det nödvändigt att hålla nere investeringsverksamheten på ett sätt som man kanske inte tidigare tänkt sig.

Herr JONSSON i Skedsbygd (bf):

Herr talman! Då jag inte haft tillfälle delta i utskottets behandling av detta ärende kan det kanske synas förmätet att jag försöker berika debatten med några synpunkter. Men den fråga det här gäller är i själva verket rätt gammal. Vi mötte den inom 1949 års skatteutredning, där samma synpunkter som motionärerna nu framfört grundligt ventilerades och där man med hjälp av tabeller sökte visa, hurudant resultatet av förslagen skulle bli. Samma saker har sedan diskuterats inom utskottet, men utskottet har hela tiden ställt sig på ungefär samma ståndpunkt som i dag.

Vad först beträffar den undre gräns, efter vilken förmögenhetsskatt skall utgå, vill jag erinra om att även jag framförde inom skatteutredningen en reservation, där jag föreslog att det skulle vara en skillnad i detta avseende mellan äkta makar och ogifta personer. Finansministern gick en medelväg mellan de olika ståndpunkterna och stannade vid ett skattefritt belopp av minimum 50 000 kronor. Vad var då orsaken till att man valde just beloppet 50 000 kronor? Såvitt jag förstår kan det ur rättvisesynpunkt anföras precis lika goda skäl för 60 000, 70 000 eller 75 000 kronor såsom

Ändringar i förmögenhetsbeskattningen m. m.

en gräns, och det ytterst avgörande härvidlag var väl, hur mycket pengar man ville få in till statskassan. Ur den synpunkten tror jag att man kan sätta gränsen var man vill. Man kan säga att det blir lika rätt vare sig man sätter gränsen där eller där.

Vad som förvånat mig något hela tiden är att högerpartiet i sina motioner och reservationer alltid framfört frågan om avdragsrätt för förmögenhetsskatten. Denna fråga har också undersökts i skatteutredningen och man kom till det resultatet, att förmögenhetsägaren i vissa fall skulle erlägga förmögenhetsskatt, men genom att han erhöll avdrag på inkomstskattesidan befriades han härigenom från att erlägga inkomstskatt. Jag har själv svårt att acceptera den principen. Det är väl nämligen våra inkomster som utgör det verkliga skatteunderlaget, det är våra inkomster som vi lever av och det är dem hela samhället existerar på. Accepterar vi den principen att vi skall tära på förmögenheten, då försämrar vi ovillkorligen vår ställning. När man därtill föreslår en sådan höjning av skatteuttaget att man når upp till 2,2 procent av den beskattningsbara förmögenheten och således tangerar och i vissa fall kanske t. o. m. överskrider en lågt avkastande förmögenhets verkliga avkastning, då har jag svårt att följa med. Jag tillät mig i stället att i skatteutredningskommittén föreslå en generell sänkning av skatteskalorna för att på det sättet lindra förmögenhetsskatten.

Nu säger utskottet här att man likaväl kan ernå ett resultat genom en sådan sänkning av skatteskalorna. Utskottet vill emellertid inte gå med på att denna skatt skall bli den första man rubbar på. Ja, det är kanske litet svårt att i dag säga hur utvecklingen blir. Blir det en inflatorisk utveckling då rubbas också förutsättningarna för beskattningen, och då kan man även få rubba på en sådan här skatt.

Jag tror att det i nuvarande läge är

ganska orealistiskt att komma med några separata förslag om sänkningar av den ena eller den andra skatten. Blir det — vilket i varje fall jag hoppas — möjligheter till skattesänkningar, då förutsätter jag att dessa frågor grundligt kommer att prövas, och jag hoppas då att man tar hänsyn till berättigade krav på sänkningar av såväl den ena som den andra skatten. I dagens läge har jag, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag vill bara säga ett ord i anledning av herr Hagbergs i Malmö sista yttrande.

För att undvika allvarliga faror måste vi säkerligen begränsa investeringar och sådant och kanske även spara på reservationerna.

Herr talman, alltihop är ju bra, men gäller detta även fjärde huvudtiteln? Det är där, herr Hagberg, som vi under de senaste åren har gjort en hel mängd beställningsbemyndiganden som ju måste betalas allteftersom leveranserna sker. Jag frågar mig nu hur mycket av det som nu finns över från föregående budgetår som tillhör obetalda beställningsbemyndiganden. Skulle det visa sig att detta är ett belopp på mer än hälften av de 375 eller 400 miljoner kronorna, då krymper summan ögonblickligen avsevärt.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav först propositioner i fråga om utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen; och biföll kamraren utskottets hemställan.

Härefter gav herr talmannen propositioner i avseende å motiveringen, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av motiveringen i den lydelse

Ändrad lydelse av 7 och 12 §§ lagen om semester.

se, som föreslagits i den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen; och godkände kammaren utskottets motivering.

§ 12.

Ändrad lydelse av 7 och 12 §§ lagen om semester.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 och 12 §§ lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, jämte i ämnet väckt motion.

Genom en den 15 januari 1954 dagtecknad proposition, nr 46, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 och 12 §§ lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

De i propositionen föreslagna ändringarna i semesterlagen anslöto till den vid innevarande riksdags vårsession beslutade lagen om yrkesskadeförsäkring.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 12 § första stycket lagen om semester lyda:

Arbetsgivaren äger bestämma, när semester skall utgå; dock bör semestern, om arbetstagaren icke annat begär, såvitt möjligt förläggas till sommartid. Utan arbetstagarens medgivande må semestern icke förläggas till tid, då arbetstagaren på grund av sjukdom, som inträffat innan semestern börjat, är oförmögen till arbetet, eller till sådan tid för hans bortovaro från arbetet, som enligt 7 § andra stycket c) och d) skall jämsställas med tid å vilken arbete utförts. Dylikt medgivande erfordras dock icke, därest arbete eljest uppenbarligen icke kunnat beredas arbetstagaren å tid som nu sagts.

I samband med propositionen hade

utskottet behandlat den i anledning av propositionen i andra kammaren väckta motionen nr 500 av herrar *Gustafson* i Göteborg och *Königson*, i vilken motion hemställts, »att riksdagen för sin del måtte besluta att förbudet mot förläggande av semester utan arbetstagarens medgivande till tid då den anställda är sjuk också skall gälla tid, då företaget, eller berörd avdelning inom detsamma, är stängt för gemensam semester, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig ändring i lagtexten».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å motionen II: 500, bifalla förevarande proposition.

Reservation hade avgivits av fröken *Höjer* och herr *Königson*, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med förklaring att riksdagen i anledning av motionen II: 500 funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget, måtte för sin del antaga förslaget med den ändringen, att 12 § första stycket erhöles följande lydelse:

Arbetsgivaren äger bestämma, när semester skall utgå; dock bör semestern, om arbetstagaren icke annat begär, såvitt möjligt förläggas till sommartid. Utan arbetstagarens medgivande må semestern icke förläggas till tid, då arbetstagaren på grund av sjukdom, som inträffat innan semestern börjat, är oförmögen till arbetet, eller till sådan tid för hans bortovaro från arbetet, som enligt 7 § andra stycket c) och d) skall jämsställas med tid å vilken arbete utförts.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! I reservationen till andra lagutskottets utlåtande nr 43 har herr *Königson* och jag upptagit frågan om rätt för arbetsgivaren att beträffande sjuk arbetstagare utan arbetstagarens medgivande förlägga semestern till tid,

Ändrad lydelse av 7 och 12 §§ lagen om semester.

då driften vid företaget är inställd. Vi anser inte att arbetsgivaren skall ha en sådan rätt.

I de två förslag som framläggs i proposition nr 46 till ändringar av semesterlagen understryks, att semestern rent allmänt är avsedd för rekreation och inte för att t. ex. under en ledighet återförvärva hälsa. De båda ändringsförslagen går ut på att inte endast frånvaro från arbetet på grund av olycksfall i arbetet eller yrkessjukdom skall vara kvalificerande för semester utan även — upp till 90 dagar av kvalifikationsåret — tid då arbetstagaren på grund av sjukdom varit oförmögen till arbete. Det skulle alltså bli rätt för arbetstagaren att få räkna denna ledighet såsom semesterkvalificerande.

Det andra förslaget innebär förbud för arbetsgivaren att utan arbetstagarens samtycke förlägga semester till tid, då arbetstagaren på grund av sjukdom ej är i arbete, detta under förutsättning att sjukdomen har börjat före semestern. Från denna bestämmelse görs ett viktigt undantag. Om driften inställs vid ett företag för att bereda arbetstagarna gemensam semester, har arbetsgivaren rätt att utan arbetstagarens medgivande förlägga semestern till denna tid, även om arbetstagaren innan denna driftinställelse börjar är ledig på grund av sjukdom. Antag t. ex. att en arbetstagare får lunginflammation fem dagar före en sådan driftinställelse. Arbetsgivaren har då rätt att förlägga semestern för denne arbetstagare till tiden för driftinställelsen, även om denne inte själv så önskar.

Tjänstemännens Centralorganisation ifrågasätter om det är riktigt att så sker. Jag skulle vilja veta vad det är för principiell skillnad mellan ett företag, som ställer in driften och ger alla anställda semester på en gång, och ett företag, som i stället har en semesterlista, där det är uppritat när de olika arbetstagarna skall få semester.

Om någon mycket kvalificerad be-

fattningshavare i det senare företaget blir sjuk strax före sin semester, har inte arbetsgivaren rätt att utan hans medgivande förlägga semestern till den tid, då han är sjuk. Men om samme befattningshavare skulle tillhöra ett företag med gemensam semester har arbetsgivaren full rätt att göra så. Det vore ju väldigt besvärligt, säger man, att ge denne befattningshavare semester vid annan tidpunkt. Man kan inte vara av med honom. Men om det vore så lyckligt för arbetstagaren — höll jag på att säga — att han blev sjuk under »arbetsåret», är arbetsgivaren tvungen att ge honom ledigt. Då blev det alltså ändå en käpp i hjulet för den arbetsgivaren. Jag kan inte riktigt förstå varför det skulle bli mindre besvärligt för det företag, som har semestrarna utlagda över hela året, att ge arbetstagaren semester på annan tid än för det företag, som stänger helt och hållet.

För arbetstagarna måtte det verka synnerligen ologiskt att den ene skall få vara med om att bestämma om semestertiden och den andre inte. Det är säkerligen inte en stor sak för företaget, men det är en stor sak för individen.

Redan nu räknas inte bara ledighet på grund av sjukdom efter yrkesskada utan också viss del av ledighet efter havandeskap och annat som semesterkvalificerande ledighet. I alla sådana fall får inte ledigheten räknas som semester utan att arbetstagaren är med på detta. Här görs nu ett enda undantag.

Herr talman! Jag yrkar med denna motivering bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Dahlén* (fp), *Nihlfors* (fp) och *Larsson* i Stockholm (fp) samt fru *Sjöstrand* (fp).

Herr KÖNIGSON (fp):

Herr talman! Jag vill allra först uttrycka min tillfredsställelse över att den gamla besvärliga frågan om huruvida tid då anställd är sjuk skall vara

Ändrad lydelse av 7 och 12 §§ lagen om semester.

semesterkvalificerande eller inte äntligen fått sin lösning. Jag är också glad för att det inte längre skall vara tilllåtet att förlägga semester till tid, då arbetstagare är sjuk, om sjukdomen börjar före semestern.

Men jag kan inte förstå varför man skall göra ett undantag här för företag som tillämpar gemensam semester eller gemensam semester för viss avdelning. Är detta en förmån, är det ett värde för den anställde att man inte får förlägga semester till sjukdomstid, då kan det väl inte få vara så att man tar ifrån det stora flertalet anställda denna förmån. Ty här ger man med ena handen åt företrädesvis arbetare något som man betraktar som en förmån, men sedan tar man för det stora flertalet omedelbart tillbaka denna förmån. Det stora flertalet arbetare här i landet har utan tvivel gemensam semester, och med de undantag som göres i förslaget kommer de inte i åtnjutande av den förmån som det innebär att arbetsgivare inte kan förlägga semester till sjukdomstid, om den anställde inte vill det.

Jag är också förvånad över att andra lagutskottet nu är så försiktigt. 1948 var utskottet inte så försiktigt när det hade att yttra sig över ett par vid den riksdagen väckta motioner. Då sade utskottet först att en arbetare som varit sjuk i allmänhet har större behov av vila och rekreation än en som inte varit sjuk. Sedan tog utskottet upp de invändningar som gjorts om svårigheterna för företagen att ge en anställd semester efter det att han varit sjuk, i all synnerhet vid företag som har gemensam semester. Men utskottet säger om detta, att olägenheterna av ett dylikt förbud torde dock även i sådana företag vara av relativt begränsad omfattning. Det är detsamma som vi säger i vår reservation. Vi tror att man har överdrivit svårigheterna här. Det kan inte vara så många anställda det blir fråga om, men den enskilde kan vara i

stort behov av semester, när han tillfrisknar, och han kanske har tänkt sig att använda semestertiden för något ändamål, som han inte har kunnat använda sjukdomstiden till.

Jag tror att utskottet här är något för försiktigt, och därför skulle jag gärna vilja se att kammaren nu, när man ändå vill ge en del av de anställda här i landet denna förmån, inte med ett sådant undantag som här föreslagits tar ifrån det stora flertalet anställda denna förmån.

Jag uttrycker, som jag sade förut, min tillfredsställelse över att vi nu fått den gamla tvistefrågan löst om huruvida sjukdomstid skall vara semesterkvalificerande eller inte. Det är lyckligt att den blivit löst, men jag tror det skulle vara lika lyckligt om vi nu med ett radikalt grepp kunde lösa frågan om huruvida det skall vara tilllåtet att förlägga semester till tid, då arbetstagare är sjuk, mot hans vilja. Ett radikalt grepp, som jag inte tror skall bli till någon större olägenhet för företagen men som ger arbetstagarna vad de har rätt att kräva i detta fall, det innebär ett bifall till reservationen.

Jag vill därför, herr talman, bara sluta med att yrka bifall till reservationen.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! När vi i utskottet har haft att ta ställning till den här propositionen, nr 46, har vi i allt följt Kungl. Maj:ts förslag.

Det är ju ett gammalt önskemål som här har blivit tillgodosett, nämligen att sjukdom också skall få räknas som kvalificerande när det gäller semester lika väl som tidigare en sådan sjukdom som har varit förorsakad av olycksfall i arbetet. På den punkten har det icke rätt några delade meningar inom utskottet.

När det gäller ändringen av 12 §, en-

Ändrad lydelse av 7 och 12 §§ lagen om semester.

ligt vilken ändring arbetsgivare inte får förlägga semestern till en arbetstagares sjukdomstid utan arbetstagarens medgivande, finns det ju enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag ett undantag, som gäller de företag som har en gemensam, sammanhängande semester. På den punkten har det väckts en motion, som reservanterna har talat för i dag. Utskottet har inte kunnat gå med på den. Skulle någon behöva ta semester efter en sjukdom skulle det alldeles säkert gå att ordna med arbetsgivares tillstånd, så att vederbörande kunde få en ledighet även efter det att den gemensamma semestern hade avslutats.

Att det här är en relativt liten fråga understryks ju också av att Landsorganisationen inte har haft någonting att anmärka emot det här undantaget från lagen. Det är väl under Landsorganisationen de här förbunden lyder, som kommer att drabbas av detta undantag. Jag tror att man gör alldeles för stor affär av den här saken, och jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Fru Johansson säger att det här är en liten fråga. Ja, jag tror också att det är en liten fråga för företagen, men för en och annan enskild individ är det en stor fråga. Det kan gälla individens hälsa, när vederbörande inte, på grund av att arbetsgivaren inte vill ge vederbörande sjukledighet, det året får den rekreation som han eller hon behöver.

Fru Johansson säger också att det här bara gäller dem som är anslutna till LO och inte till TCO. Det kan jag rakt inte förstå, ty detta gäller tjänstemän också. Det gäller alltså bägge grupperna.

Jag anser således att frågan är liten ur arbetsgivarens synpunkt, stor ur individens, och logiskt och rättvist tycker jag då det borde vara att rösta med reservationen.

Herr KÖNIGSON (fp):

Herr talman! Jag vill bara till fru Johansson i Norrköping säga, att vi inte har sagt att detta är en stor fråga. Det är en liten fråga, och i all synnerhet är det en liten fråga för företagen, men för en enskild som drabbas av den här bestämmelsen kan det vara en stor fråga. Därför menar vi att man skall slå vakt om den enskildes rätta. Jag tror också att fru Johansson har rätt när hon i detta fall talar vackert om företagen. De flesta av dem är nog förstående, men det finns också företagare som är sådana att man för deras skull kunde behöva ha lagparagrafen utformad så som vi föreslår den.

Fru Johansson talade om Landsorganisationen. Den hade en annan mening år 1948, och jag ansluter mig till den mening Landsorganisationen gav uttryck åt i sitt yttrande år 1948.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Jag vill bara svara fröken Höjer att jag inte sade att det bara gällde Landsorganisationen. Vad jag sade var att den största delen av dem som berörs av det här undantaget tillhör LO.

Om man skulle gå så långt att man skulle lagstifta så som reservanterna vill är jag rädd för att det kanske skulle uppstå krångel på arbetsmarknaden. Om man skulle gå efter ordalydelsen i reservationen och kräva arbetstagarnas medgivande för att förlägga semestern till viss tid, även när det planeras gemensam semester för hela företaget och när arbetsgivaren dessutom måste bestämna sig 14 dagar i förväg för när semestern skall utgå, kanske det skulle bli större krångel än det nu är.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken

Ändring i 12 § lagen om semester.

Höjer begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Höjer begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 123 ja och 46 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Ändring i 12 § lagen om semester.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av väckta motioner om viss ändring i 12 § lagen om semester.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 13 i första kammaren av herr *Norling m. fl.* samt nr 16 i andra kammaren av herr *Lundberg*.

I motionerna hade föreslagits den ändringen av 12 § lagen om semester, att semester skulle utgå i ett sammanhang såframt icke överenskommelse om annan ordning träffades med arbetstagaren, och att bestämmelsen om uppdelning av semester skulle utgå.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I:13 och II:16, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Lundberg, Axel E. Svensson*, fru *Västberg* och herr *Königson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:13 och II:16, för sin del antaga följande förslag till

LAG

angående ändrad lydelse av 12 § andra stycket lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

Härigenom förordnas, att 12 § andra stycket lagen den 29 juni 1945 om semester skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse.)

Semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren. *Överstiger semestertiden tolv dagar, må dock semestern förläggas till två skilda perioder, av vilka den ena utgör minst tolv dagar.*

(Föreslagen lydelse.)

Semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1955.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Dels därför att jag är

motionär och dels därför att jag önskar yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen skall jag be att få ge några synpunkter på den här frågan.

Utformningen av den nuvarande semesterlagens 12 §, andra stycket, påminner om en gammal bekant, nämligen den omdiskuterade 23 § i arbetsavtalen, där arbetsgivarens suveränitet över arbetstagarna markeras. Sigfrid Hansson, som i sin livstid bland annat var ordförande i andra lagutskottet, lärare och chef för Landsorganisationens skola i Brunnsvik, skulle väl knappast kunna ha tänkt sig att 1954 års lagutskott, trots att det praktiska livet jävat alla motiveringar från år 1951, behårt skulle ha andan från § 23 kvar i en svensk sociallag, vars syfte är att skydda det värdefullaste och mest centrala i produktionslivet, nämligen människan, från en för hastig fysisk och psykisk förslitning.

Utskottet relaterar arbetstidsutredningens missvisande och felaktiga uttalande, att om semestern utsträcker till tre veckor kommer arbetstagarnas inflytande genom rätten att kunna vägra en delning av semestern att få en väsentligt ökad betydelse, samt andra lagutskottets uttalande 1951, att genom den utökning av semestertiden, som 1951 års beslut innebar, därvid semestrarna sannolikt kommer att koncentreras till en begränsad tid av sommaren, torde de anordningar i olika hänseenden, som nu förekommer för tillgodoseende av de semestrande — hotell, pensionat, kommunikationer m. m. — svårigen att förslå.

Arbetstidsutredningens uttalande är en fläkt av en svunnen tid, som icke tar hänsyn till den sociala, ekonomiska och tekniska revolution vi upplevt i svenskt samhällsliv, där människan trots allt kommit att inta en uppmärksam ställning. Treveckorssemestern var ett framsteg, men i förhållande till utvecklingen och trots kompromissen

Ändring i 12 § lagen om semester.

innebar den ett mindre ingrepp i produktionslivet än som exempelvis skedde när åtta- eller tolvdagarssemestern beslöts. Men före 1951 gällde trots detta en bestämmelse motsvarande den av oss reserverter föreslagna utformningen av 12 §.

Jag vill erinra om att det även före 1951 fanns en hel del högre tjänstemän och andra som hade tre eller flera veckors semester, men för dem har inte ifrågasatts införandet av den undantagsbestämmelse, som 1951 infördes för arbetstagarna. Detta kan tolkas så, att man ansett, att de organiserade arbetarna i sitt fackliga arbete visat sådan brist på omdöme och hänsyn, att 1951 års tillägg var motiverat i och med att de fick ökad semesterledighet och att arbetsgivarna skulle sättas som förmyndare och ha bestämmanderätt över en av arbetarna intjänt rättighet.

Treveckorssemestern är nämligen en intjänt löneförmån, men den är desslikes ett skydd för arbetskraften. Den måste betraktas som ett minimum, och en splittring av semestern kan omöjliggöra verklig rekreation, medföra ökade kostnader och hindra arbetstagaren och hans familj från att rationellt kunna utnyttja semestertiden. Det är otillständigt att en lagparagraf skall hindra arbetaren att ha bestämmanderätt, eller i varje fall medbestämmanderätt, över en intjänt förmån och vid bedömandet av hans egen arbetskraft, som är arbetarens förnämsta tillgång och kapital.

Jag vill kraftigt understryka, att det skall vara synnerligen starka produktions tekniska och liknande skäl, som skall ligga till grund för en uppdelning av semestern. Detta bör understrykas både ur samhälls-, industri- och arbetstagsynpunkt. Men det bör då uppmärksammas, att den utformning av 12 §, som vi reserverter föreslår, inte lägger hinder i vägen för arbetsmarknadens parter att på sedvanligt sätt träffa en överenskommelse om en uppdelning av semestern, om starka skäl

Ändring i 12 § lagen om semester.

därtill föreligger. Den svenska fackför- eningsrörelsen har visat en sådan mo- genhet, att det inte finns någon anled- ning befara, att sådana överenskommel- ser icke skall komma till stånd för de områden inom näringslivet, där verkli- ga skäl för en uppdelning kan påvisas.

Vad gäller talet om kommunikationer- na i detta sammanhang, så avsågs väl närmast påfrestningarna på våra järn- vägs- och bussförbindelser. Även där- vidlag måste man väl säga, att en upp- delning av semestern icke minskar utan tvärtom ökar påfrestningarna, då man kanhända tvingas göra två resor i stället för en för att klara semestern. Vad en splittrad semester innebär för familjen behöver kanske inte påtalas, men ingen kan väl se bort ifrån, att för en familj kan den omöjliggöra en förnuftig pla- nering och bli så kostnadsökande, att den omöjliggör ett utnyttjande av se- mestern för avkoppling, rekreation samt samvaro med familjen. Även arbetarna har nu en ekonomisk standard, som möjliggör semesterresor. Jag tror att behovet och längtan att se en del av vårt vackra land, men även att resa över gränserna, finns och är stark hos de människor, som är utsatta för pres- sen av det löpande bandet och får slita hårt. En lagparagrafs underliga utform- ning får och skall inte vara en hämsko, som hindrar tillgodoseende av dessa önskemål, till och med om den ingår i en sociallag.

Vi har tyvärr vant oss vid att när ingrepp och förstörelse av svensk na- tur sker, så har balsam på såren varit, att det sker för att tillfredsställa ut- vecklingens krav på råmaterial och kraft. Även om vi kortsiktigt böjt oss för detta krav, har väl många av oss en känsla av att ingen vet de framtida verkningarna av dessa mångskiftande ingrepp i svensk natur. De kan bli en bumerang, vars återkommande verk- ningar vi icke kan överblicka.

Då det gäller skyddet av människan i produktionsprocessen kan och får vi

icke handskas lika vårdslöst. I gamla tider, särskilt under arbetslöshetstider, såg man i kroppsarbetaren en produk- tiv förbrukningsartikel, där människan kom bort. Hela vår sociallagstiftning har emellertid till syfte att kunna hjäl- pa, försvara och skydda människan, arbetskraften, mot för hastig förslitning och förstörelse. Det finns givetvis svå- righeter, som vi ännu inte rör på, och hänsyn, som vi måste ta och som vi tvingas att ge tappt inför, därför att vi ännu icke kan bemästra dem, men i detta fall föreligger icke sådana.

Den i reservationen föreslagna änd- ringen är både en reell men framför allt en principiell deklaration, att riksdagen inte glömt människan i produk- tionslivet, även om många av dess le- damöter synes fjärma sig eller ha för litet kontakt med de många arbetsplat- sernas folk.

Erfarenheterna visar även, låt vara att det endast är ett år — men det är ändå ett högkonjunkturernas och den fulla sysselsättningens år — att arbets- givarna av tvång eller fri vilja i det praktiska livet i det stora flertalet fall aldrig tillämpat 12 §, men det finns tillräckligt många undantag för att vi från riksdagens sida skall ha anledning att göra en ändring. När riksdagen ge- nom sitt nyss fattade beslut ändrat 12 § i semesterlagen, vore det ur ratio- naliserings- och ekonomisk synpunkt lämpligt att nu genomföra den ändring som reservanterna förordat i denna frå- ga, men jag förstår att riksdagen inte anser detta vara något bärande skäl.

Sociallagar brukar ju bryta väg och vara till ledning för en önskvärd ut- veckling. Utskottets rekommendation att vänta och se innebär, att lagutskot- tet beträtt en annan väg, nämligen att nöja sig med att i lag inskriva det som praktiskt tillämpas av ansvarsfulla par- ter inom svenskt näringsliv. Från re- servanternas sida föreligger ingen vilja att skada svenskt näringsliv, tvärtom. Men vi anser att näringslivets och sam-

Ändring i 12 § lagen om semester.

hällets intressen bäst gagnas, om vi hjälper till att skydda den trots allt värdefullaste faktorn inom produktionsprocessen, nämligen människan — arbetskraften.

Med hänvisning till vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som av mig med flera avgivits till utskottets utlåtande och vari vi föreslår att 12 § andra stycket i semesterlagen skall få följande utformning: »Semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskomelse om annan ordning träffas med arbetstagaren.»

Jag tror att andra kammaren skulle hedra sig och fullfölja en social tradition, om man på denna punkt ser till att arbetstagaren får den rätt till en intjänt förmån för att på bästa sätt skydda sin arbetskraft som reservationen innebär.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Vi hade att ta ställning till samma motion förra året, och kammaren avlog då motionen. Utskottet skrev vid detta tillfälle, att semesterlagen då för första gången skulle träda i kraft fullt och helt och att man därför borde avvakta vilka erfarenheter man fick av lagen, innan man ändrade den.

Nu har semesterlagen varit i kraft ytterligare ett år, och vad har vi gjort för erfarenhet under denna tid? Jo, att gemensam semester blivit tilldelad arbetarna i större utsträckning än vad som skett under föregående år. Det var med ganska stor procent som gemensamhetssemestern ökat. Man måste fråga sig, om det är nödvändigt att göra en lagändring, när man inte kan påvisa att det har skett något oegentligt på arbetsmarknaden i detta hänseende.

När de instanser som förberedde denna lag hade konferenser med de olika parterna på arbetsmarknaden,

gjorde de den erfarenheten, att det inom vissa områden icke var möjligt att ge de anställda tre veckors sammanhängande semester. Om motionärerna i sin motion hade kunnat påvisa, att 12 § i semesterlagen hade verkat på det sättet, att det varit omöjligt för arbetarna att få en sammanhängande semester, så skulle jag ha förstått att motionen kom igen i år. Jag kan försäkra herr Lundberg, att om det skulle visa sig, att 12 § skulle vara till förfång för arbetarna och att de inte skulle kunna få en sammanhängande semester på grund av dess innehåll, skall jag vara den första att gå med på den lagändring som motionen syftar till, men som inte någon av motionärerna kunnat påvisa detta vill jag, herr talman, föreslå bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Med det resonemang fru Johansson i Norrköping här för, skulle det ha varit omöjligt att här i riksdagen genomföra t. ex. åttatimmarsdagen och åtta- eller tolvdagarssemestern. Det är tydligen så — vilket är att beklaga — att ju längre bort man kommer från arbetsplatsen, desto svårare är det att rätt förstå de problem, som man där brottas med.

Sedan har det här ordats om vilka svårigheter ett genomförande av här ifrågavarande lagändring skulle stöta på. Jag vill då fråga: Tror fru Johansson i Norrköping att LO:s ordförande och hela den svenska fackföreningsrörelsen skulle föra fram krav om borttagande av ifrågavarande undantagsbestämmelse, om det inte hade förekommit ganska otrevliga följder av bestämmelsens tillämpning i praktiken?

Jag tror i likhet med fru Johansson i Norrköping, att den ansvarskännande delen av arbetsgivarna i vår industri ger sina anställda tre veckors sammanhängande semester. Jag tror emellertid också, att andra lagutskottet i detta fall

Ändring i 12 § lagen om semester.

har beträtt vägar, som icke borde beträdas i svensk sociallagstiftning, och jag beklagar att så har skett.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad avståndet från arbetsplatsen beträffar är väl det lika långt för herr Lundberg som för mig. Jag tror emellertid att jag känner lika starkt för svensk sociallagstiftning som herr Lundberg, trots att jag i detta fall icke vill vara med om att ändra på en lag, av vars tillämpning man hittills icke har kunnat påvisa några egentliga olägenheter.

Sedan vill jag hänvisa till vad reservanterna själva skrivit, nämligen att arbetsmarknadens parter säkerligen själva kan träffa överenskommelser i detta stycke. Det är sålunda en principfråga om vem som skall bestämma, arbetsgivaren eller arbetstagarna. Det är den frågan det hela rör sig om. En talesman för utskottet förklarade här mycket enkelt, att om någon skall bestämma, så är det arbetstagarna, eftersom de är de svagare. Jag tror det är på det sättet man ser på denna fråga. Om det hade visat sig att ifrågavarande bestämmelse varit till förfång, så är jag säker på att andra lagutskottet gärna skulle ha medverkat till en lagändring, men man ändrar inte en lag, som inte varit i bruk mer än ett par år, om inte svårigheter med densamma kunnat påvisas.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Även § 23 var en principfråga. Jag vill fråga fru Johansson i Norrköping: Hur många månaders konflikt skulle vi ha tagit för att få ändring på denna principfråga?

Med den respekt Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen har för varandra är det alldeles klart att de ansvarsmedvetna arbetsgivarna följer den väg, som vi reservanter förordat,

men det finns tyvärr ändå tillräckligt många arbetsgivare, fru Johansson, som icke tar den hänsyn till sina anställda, som en modern sociallagstiftning måste tillförsäkra den mänskliga arbetskraften.

Herr HENRIKSSON (s):

Herr talman! Min avsikt var att begära ordet redan vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande nr 43, men för att undvika att uppträda i debatten om semesterfrågorna mer än en gång har jag väntat till behandlingen av andra lagutskottets utlåtande nr 44. Jag kan emellertid inte underlåta att göra ett par konstateranden i anslutning till behandlingen av föregående utskottsutlåtande. Det första är, att en talesman för andra lagutskottet här åberopade den inställning som LO intagit — och som jag tror är riktig. Jag beklagar bara att denne utskottets talesman inte också åberopade LO:s inställning till här förevarande fråga, när vi övergick till behandlingen av utskottets utlåtande nr 44.

Det andra konstaterandet är, att andra lagutskottet och LO tror på möjligheterna för arbetsmarknadens parter att — med de ytterligare bestämmelser i vår lagstiftning, som nu föreslås — komma överens beträffande semester under sjukdom, men denna tro delas icke av representanterna för folkpartiet. De tror inte att det finns förutsättningar för att träffa en hygglig överenskommelse med företagarna i det stycket. Folkpartiets talesmän tror inte — och det tycker jag är en sak, som vi har anledning notera till protokollet — att företagarna vill medverka till en rimlig ordning, när det gäller semester under sjukdom.

När jag sedan övergår till andra lagutskottets utlåtande nr 44, noterar jag först att en av de reservanter som fanns i utlåtandet nr 43 har fallit bort. Fröken Höjer är inte längre intresserad av att medverka till en lagstiftning i detta av-

Ändring i 12 § lagen om semester.

seende. Herr Königson är den ende kvarvarande kämpan där från folkpartiet. Detta förändrar emellertid på intet sätt bakgrunden till den fråga, som här förts fram.

Jag vill för egen del säga att jag nog tror, att det inte är omöjligt att klara frågan om den sammanhängande treveckorssemestern utan lagstiftning. Jag tror nämligen inte att man haft några större olägenheter av den tillämpning som skett ute på de olika områdena, det har sannolikt gått rätt bra att få treveckorssemester där detta varit möjligt och där intresse funnits hos de anställda för en sådan ordning. Men man får ändå inte bortse ifrån att det här till en del gäller en principfråga. Vi har sagt att semestern skall vara sammanhängande. Det lagfästes när vi genomförde tvåveckorssemestern. Är det då inte anledning att följa samma princip i fråga om treveckorssemestern men att göra undantag i den mån så är nödvändigt?

Alla är vi ju medvetna om att undantag måste göras från huvudregeln. Undantag måste exempelvis göras på det fackliga område jag företräder; det är jag på det klara med. Vi kan inte alltid ha sammanhängande treveckorssemester för dem som är anställda vid statens järnvägar eller i posten, utan där får man göra modifikationer. Men frågan är ändå, om man inte skall bibehålla själva principen och sedan lita på att arbetsmarknadens parter i de fall då så är nödvändigt gör undantag, vare sig detta nu sker genom överenskommelse i kollektivavtalen eller genom överenskommelse med den enskilde som det närmast är fråga om. Jag kan inte förstå varför man inte skulle kunna följa principen om att semestern skall vara sammanhängande i alla de fall, där det inte finns särskilda skäl, som talar emot en sådan anordning, men att i den mån det finns sådana särskilda skäl frågan får klaras upp vid förhandlingar mellan parterna eller med den enskilde som det är fråga om. Detta att saken har

varit uppe tidigare och att man inte ännu har så stor erfarenhet kan icke vara det avgörande.

Jag tycker därför att andra lagutskottets talesman också i detta fall skulle ha åberopat den ståndpunkt som Landsorganisationen har intagit, nämligen att man i princip bör ha en sammanhängande semester och att undantag härifrån må ske endast när överenskommelse därom träffats.

Jag ber därför, herr talman, att i år liksom jag gjort tidigare få instämma i de synpunkter på frågan, som framförts i herr Lundbergs reservation.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Henriksson fann det lämpligt att i denna debatt föra in partipolitiska inslag, som tidigare lyst med sin frånvaro. Jag ber att i egenskap av motionär i den fråga vi förut behandlat och i egenskap av interpellant 1952 nu få säga några ord.

Herr Henriksson säger sig beträffande den under föregående punkt behandlade frågan tro, att det som LO framhållit skall vara möjligt för arbetsgivare och arbetstagarare att komma överens, och att vederbörande därför inte vill biträda den väckta motionen. Ja men, herr Henriksson, har man den tron skall man väl yrka avslag på departementschefens i propositionen framförda förslag, som innebär att det i princip icke skall vara tillåtet för arbetsgivaren att förlägga semester till tid då den anställda är sjuk. Detta är vad departementschefen föreslagit, tydligen därför att han anser det lämpligt att införa det i semesterlagen. Men departementschefen har därvid gjort ett undantag för det fall vederbörande företag har gemensam semester. Det var detta undantag vi ansåg vara alldeles onödigt och överflödigt, ty den enskilde som blir sjuk har samma behov av rekreation och vila vare sig företaget har gemensam semester eller en semesterplan; den saken bör vara klar. Och för arbets-

Ändring i lagen om semester.

givaren har detta icke någon större betydelse.

Jag vill också påpeka att LO, såsom också tidigare nämnts, i sitt remissyttrande 1948 sagt, att om det skulle vara så, att arbetsgivarna inte har utnyttjat denna bestämmelse, så syntes detta förhållande snarare utgöra ett skäl för än emot att lagfästa en ordning, som ur principiell synpunkt måste erkännas vara den riktiga.

Beträffande det utskottsutlåtande vi nu har att behandla vill jag säga, att jag tycker att det är viktigare för arbetstagaren, att han verkligen får semester än hur den semestern är uppdelad. Då jag emellertid för min del finner att det ligger mycket i det yrkande som framställts av herr Lundberg, kommer jag också att rösta för detsamma.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med översvägande ja besvarad. Herr Henriksson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat

verkställdes. Därvid avgåvos 87 ja och 90 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 14.

Ändring i lagen om semester.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om semester.

Andra lagutskottet hade behandlat en i första kammaren väckt motion, nr 243, av herr *Norling*, i vilken yrkats, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till sådan ändring av lagen om semester, att all arbetsledighet i anledning av semester må betraktas som kvalifikation för semester».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, I:243, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Detta utskottsutlåtande är märkligt först och främst därför att utskottet väsentligen talar om någonting annat än vad motionen handlar om. I motionen behandlas nämligen det förhållande som kan inträffa för vissa arbetare vid ett företag, när företaget stoppar driften i dess helhet för semester. De arbetare, som anställts i företaget under det senaste året, är nämligen då inte berättigade till någon semester, och för dem kommer driftstoppet att få formen av permittering. Därför får dessa arbetare inte heller räkna en sådan arbetsledighet som kvalificering för semester följande år, och de går därigenom förlustiga en och en halv dags semester eller semesterersättning.

Åtgärder till stöd för fiskerinäringen inom Västerbottens, Västernorrlands, Gävleborgs och Uppsala län.

Men i stället för att tala om denna speciella form av permittering sysslar utskottet med permitteringar över huvud taget, och från den utgångspunkten kan man nog komma till slutsatsen, att det inte bör företagas någon ändring i lagen. Om det alltså gällt permitteringar över huvud taget skulle jag kunna instämma i de synpunkter, som utskottet anfört med hänvisning till semestersakkunnigas förslag. Men det är en sak och en annan vad som behandlas i motionen.

Även av andra orsaker är det orimligt att använda semestersakkunnigas yttrande som ett argument mot förslaget i motionen. De sakkunnigas uttalande gjordes nämligen flera år innan den nu gällande semesterlagen hade tillkommit. När de sakkunniga avgav sitt yttrande var det tolv dagars semester, och då räckte den återstående tiden av månaden till kvalificering för semester påföljande år, men i och med den nya semesterlagens tillkomst inträdde det förhållande som påtalas i motionen. Om nyanställda arbetare nu blir permitterade under en treveckorsperiod, när ett företag stoppar driften för semester, innebär det som regel att de förlorar en och en halv dags semesterrätt för påföljande år. Så blir det helt enkelt därför, att den återstående delen av månaden inte räcker för kvalificering till semesterrätt.

I utskottsutlåtandet finns alltså egentligen ingen invändning mot motionen, förmodligen därför att det rimligen inte kan försvaras att en arbetare bara av formella skäl skall kunna berövas en del av den semesterrätt lagen tillerkänner honom. Om utskottet hade behandlat den saken i stället för att fullständigt omotiverat utvidga sitt resonemang till att gälla frågan om permitteringar över huvud taget, hade utskottet väl inte kunnat undgå att yrka bifall till motionen. Jag vill emellertid i stället göra ett sådant yrkande, herr

talman, och hemställer alltså om bifall till motionen I: 243.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15.**Åtgärder till stöd för fiskerinäringen inom Västerbottens, Västernorrlands, Gävleborgs och Uppsala län.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 39, med anledning av väckta motioner om åtgärder till stöd för fiskerinäringen inom Västerbottens, Västernorrlands, Gävleborgs och Uppsala län.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr STENBERG (fp):

Herr talman! Det är med stort intresse jag har tagit del av den motion, som nu är föremål för behandling i jordbruksutskottets utlåtande nr 39. Det är också med mycket stor tillfredsställelse jag konstaterar att jordbruksutskottet tillstyrkt densamma. Trots denna välvilliga behandling av frågan och den mycket positiva inställning som redovisas i olika remissyttranden undrar jag ändå, om man ändå inte hade kunnat gå ett steg längre. Det kanske kan synas förmåtet att vilja, att utskottet skall gå längre än vad motionärerna har önskat, men eftersom jag under några år haft närmare kontakt med den yrkeskår det här gäller och jag har funnit,

Interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

att en snabb hjälp är ett livsvillkor för många av fiskerinäringens utövare, vet jag också att om denna hjälp kan lämnas snabbt blir det en dubbel hjälp; detta gäller i varje fall i mycket stor utsträckning för ostkusten.

Orsakerna till det försämrade läge, som fisket kommit i, är inte heller på något sätt, såvitt man nu kan bedöma, självförvållade. Fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök har i sitt yttrande över motionen framhållit, att man för närvarande utför omfattande undersökningar rörande strömmingsbeståndets förekomst och växlingar vid norrlandskusten. Jag tror också att det är just på dessa punkter man har att finna orsakerna till det brydsamma läget, och därför är det tacknämligt att dessa undersökningar får fortsätta och ytterligare forceras.

Vad jag skulle ha önskat är, att riksdagen i denna situation hade gått ännu något längre och visat sin förståelse för behovet av denna frågas snabba lösning genom att i skrivelsen till Kungl. Maj:t yrka på att ärendet finge förtursrätt i 1954 års fiskeriutredning.

Då jag emellertid, herr talman, finner det utsiktslöst att nu yrka på en ändring av utskottets kläm i denna riktning, har jag i alla fall gärna velat få detta lilla yttrande till protokollet. Jag uttalar samtidigt den förhoppningen, att Kungl. Maj:t med all möjlig uppmärksamhet följer utvecklingen på området, så att det kan bli en mycket snabb lösning av frågan till hjälp för den yrkeskår det gäller.

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Herr Stenberg undrade om inte utskottet hade kunnat gå litet längre. Men det är väl för mycket begärt att vi skall kunna veta vilka frågor som bör ha företräde inom denna fiskeriutredning. Ingen inom utskottet tilltrorde sig denna möjlighet. Jag tycker att herr Stenberg har all anledning

att vara belåten med det enhälliga utskottsförslaget, enligt vilket man vinner den fördelen, att det inte behöver tillsättas någon särskild utredningskommitté — Kungl. Maj:t brukar ibland kunna ta lång tid på sig, innan man tillsätter en sådan. Nu kommer frågan att omedelbart hänskjutas till den redan tillsatta kommittén.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr BRACONIER (h), som yttrade:

Herr talman! År 1948 tillsatte regeringarna i Danmark, Island, Norge och Sverige ett gemensamt nordiskt utskott för ekonomiskt samarbete. Detta fick i uppdrag att undersöka sådana frågor, som kan vara av samfällt intresse för de nordiska ländernas ekonomi. Utskottet skulle bland annat undersöka möjligheterna att införa en gemensam nordisk tulltaxa, att nedsätta tullsatserna, att vidga arbetsfördelningen mellan de nordiska länderna i samarbete med enskilda näringsgrenar samt närings- och fackliga organisationer, ävensom att utbygga redan förekommande handelspolitiskt samarbete gentemot icke nordiska länder. I november 1950 fick utskottet nya direktiv från regeringarna, enligt vilka utskottet skulle undersöka de principiella och tulltekniska förutsättningarna för ett avskaffande av tullarna.

Vid sin första session i Köpenhamn i februari 1953 antog Nordiska rådet en rekommendation till de fyra ländernas regeringar, där man uttalade

Interpellation ang. de problem, som den allmänna sjukförsäkringens genomförande kan komma att medföra för vissa frisängsdonationer.

»sin förvissning om att ett närmare ekonomiskt samarbete mellan de nordiska länderna innebär möjligheter att stärka de nordiska ländernas ekonomi». Samtidigt underströks, att det här gäller en rad komplicerade problem och att varje förändring måste ske efter ingående undersökningar. Dessa har delvis redan kommit till stånd, något som bland annat framgår av rapporten till regeringarna om en gemensam nordisk marknad (SOU 1954:13).

Som ett led i strävandena att förverkliga en gemensam nordisk marknad avhölls på Harpsund den 30—31 oktober 1954 ett nordiskt ministermöte, vari 15 statsråd från Danmark, Norge och Sverige deltog med stats- och utrikesministrarna i spetsen. Då det är av stor vikt för det nordiska samarbetet att riksdagen ständigt hålles informerad om de resultat, som nås vid olika överläggningar i denna fråga, anhåller jag om andra kammarens tillstånd att få till hans excellens statsministern framställa följande fråga:

Vill Ers Excellens ge kammaren informationer rörande de resultat som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund den 30—31 oktober 1954?

Denna anhållan bordlades.

§ 17.

Interpellation ang. de problem, som den allmänna sjukförsäkringens genomförande kan komma att medföra för vissa frisängsdonationer.

Ordet lämnades på begäran till

Fru EWERLÖF (h), som anförde:

Herr talman! De donationer för frisängar, som finns vid många av landets lasarett, har hittills huvudsakligen utnyttjats för att bereda fri lasarettsvård åt mindre bemedlade. Då efterfrågan på sängarna i flera delar av landet varit större än tillgången, har

man på vissa håll måst föreskriva inskränkningar vid beviljandet, så att ej kortare sjukhusvistelser, mindre än 14 dagar, berättigat till frisäng. I andra fall har donationsavkastningen ej kunnat helt utnyttjas, exempelvis då donationen varit bunden till viss socken, då besparade räntemedel lagts till kapitalet, etc.

När sjukförsäkringen går i verkstälighet den 1 januari kommande år kommer detta helt naturligt att påverka möjligheterna att få frisängarna till fullo utnyttjade. Genom att försäkringen obligatoriskt bereder i det närmaste hela landets befolkning fri sjukhusvård under i första hand två år och för ålderspensionärer i nittio dagar, kommer behovet av frisängar att väsentligt minskas eller koncentreras till sjukdomsfall av längre varaktighet. De administrativa och tekniska svårigheter som sålunda här kan uppstå bör på något sätt lösas genom ingripande från Kungl. Maj:t.

Flera möjligheter öppnar sig. Genom Kungl. Maj:ts tillstånd skulle exempelvis donationernas avkastning kunna få användas till understöd under konvalescenstid eller till hjälp för de sjukas familjer under sjukhusvistelsen.

På grund av vad ovan anförts får jag därför hemställa om kammarens tillstånd att till chefen för inrikesdepartementet få rikta följande fråga:

1. Har herr inrikesministern haft sin uppmärksamhet riktad på de problem, som kan uppstå beträffande frisängsdonationer åt mindre bemedlade, som den allmänna sjukförsäkringens genomförande kan komma att medföra?

2. Vilka åtgärder har inrikesministern i så fall vidtagit för att lösa dessa problem?

Denna anhållan bordlades.

§ 18.

Anmälades, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält att till ut-

skottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning från Nordiska rådet angående anslag för viss publikation.

Denna anmälan bordlades.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.46.

In fidem
Gunnar Britth.